Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1990 йил 19 сентябрь
ЧОРШАНБА
№ 214 (5.007).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин

БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИГА ЎТИШ ЙЎЛЛАРИДА

М. С. ГОРБАЧЕВнинг СССР Олий Совети сессиясида сўзлаган нутқи

Ҳурматли ўртоқлар, сизлар А. Г. Аганбегяннинг маърузасини, С. С. Шаталин, Л. И. Абалкин нутқларини тинглашингизга ва ялпи мажлис доирасида бозор иқтисодиётига ўтиш дастури лойиҳасини муҳокама қилишни давом эттиришингизга тўғри келади.

Шу кунларда СССР Олий Советида ҳам, иттифоқдош жумҳуриятларнинг Олий Советларида ҳам эҳтимолки, қайта қуриш йилларидаги энг муҳим қарорлар қабул қилинади. Ҳозирги СССР Олий Советининг ижодий имкониятларини билганим учун депутатлар бу жуда жиддий ва масъулиятли ишни, халқ олдидаги катта масъулиятни ҳис этган ҳолда бажарадилар, деб умид қиламан.

Сессияда маърузачиларнинг нутқлари ва мунозарадан олдин умумий тарздаги баъзи масалалар юзасидан ўз фикримни қисқача айтиб, ўтган ҳафтада мен сизларга юборган дастур лойиҳасига ўз муносабатимни баён қилиб бермоқчиман.

Мен айтмоқчи бўлган гапнинг биринчиси шундан иборатки, менимча, бозор иқтисодиётига ўтиш ва бозор муносабатларининг ўзига таллуқли масалаларда бизда чалкашликлар кўп. Бозор иқтисодиётига ўтиш — иқтисодий жараёнларнинг давлат томонидан бошқарилиб турилишидан воз кечишдир, ҳамма нарса, энг аввало чакана нархларга таллуқли жиҳатлар ўз ҳолига ташлаб қўйилади, деган тасаввурлар анча кенг тарқалган. Жамиятимизда бозор муносабатларига ўтиш халқ турмуш шароитларига салбий таъсир қилади, деб ундан чўчиш ва хавфсираш кайфиятлари айни шундай тасаввур билан боғлиқдир. Умуман ана шу масалаларнинг ҳаммасига ушбу босқичдаёқ равшанлик киритиш керак. Гап аслида нима ҳақида бораётганлигини одамлар билишлари лозим. Шундай қилиш зарур, чунки мамлакат аҳолисининг анча қисмида бозор иқтисодиётига ўтиш — кимнингдир иблисларга хос иши, унинг меҳнаткашлар манфаатларига ҳеч қандай алоқаси йўқ деган тасаввур пайдо бўлса, ишнинг муваффақиятли чиқишига умид қилиш мумкин эмас.

Шуни очиқ айтиб қўйиш керак, биз бозор ҳамма масалани ҳал қилиб беради, деб ҳисобламаймиз. Бозор иқтисодиётига ўтиш масаласи амалга оширилаётган ўзгартишлар жараёнида вужудга келди. Уни ҳаётнинг ўзи ва юз берган ўзгаришлар мантиқи тақозо этди. Ҳақиқатан ҳам, мамлакатимиз, иқтисодиётимиз тушиб қолган танг вазиятдан фақат туб иқтисодий ислоҳот йўлларига ўтиш орқалигина чиқиш мумкинлигини биз аллақачон тушуниб етдик. Биз ўз вақтида давлат мулкининг ялпи ҳукмронлиги ва унинг якка ҳокимлик ҳолати билан боғлиқ бўлган барча салбий оқибатларни бартараф этишни ислоҳотнинг бош вазифаси қилиб қўйдик.

Биз ўша вақтдаёқ мулкчилик муносабатларини ўзгартириш зарурлигини тушуниб олган эдик. Шу орқали иқтисодий турмушнинг янги шаклларига, жамиятда, иқтисодиётда ишлаб чиқарувчи инсоннинг янги ҳолатига чиқиб олиш зарурлигини тушуниб етдик. Бошқача қилиб айтганда, иқтисодиётни давлат тасарруфидан чиқариш ҳамда давлат ва акционерлик корхоналари, ширкатлар ва ижара асосида ишловчи корхоналар тенг ҳуқуқли субъект сифатида ҳаракат қиладиган аралаш иқтисодиётга чиқиб олиш йўлидан боришимиз лозим. Маълум миқёсда хусусий корхоналар ҳам бўлиши керак. Биз социалистик инқилобнинг туб масаласини ҳал қилишни: инсоннинг ишлаб чиқариш воситаларидан, мулкдан бегоналашиб қолганини бартараф этишни мулкчиликнинг хилма-хил шаклларига ўтиш билан боғламоқдамиз, шу йўл билан социализмни одамларнинг хусусий манфаатлари билан бирлаштирамиз. Аслида, биз «Фабрика ва заводлар— ишчиларга, ер — деҳқонларга» шиорига қайтмоқдамиз.

Айни шулар орқали биз одамларнинг ташаббускорлигига, уларнинг меҳнат фаолиятига, омилкорлигига қудратли омил бахш этиб, фан ва техника ютуқларидан фойдаланиш учун кенг имкониятлар очиб, мамлакат иқтисодий тараққиётининг янги жўшқин даврига чиқиб олишни истаймиз. Лекин ишлаб чиқариш жамоаларининг, айрим кишиларнинг иқтисодий эркинлиги, хўжалик соҳасидаги мустақиллиги уларнинг бир-бири билан ўзаро муносабатлари хилма-хил бўлишини ҳамда айирбош қилиш ва тақсимлашнинг муайян қоидалари ва воситаларидан фойдаланишни тақозо этади. Буларнинг ҳаммасини бозор доирасида таъминлаш мумкин. Демак, бозор муносабатларига, замонавий тўлақонли бозорни барпо этишга ўтиш зарур. Шундай қилиб, ҳозир, биз туб иқтисодий ислоҳот доирасида мулкни давлат тасарруфидан олиш йўлидан бориб, мулкчилик муносабатларини ислоҳ қилишга, турмушнинг янги шаклларига ўтаётган пайтимизда бозор вужудга келмоқда. Мен депутатларга мурожаат қилиб, ишнинг ана шу томонларини пухта ишлаб чиқишга тегишлича эътибор беришни сўрайман, чунки юқорида айтиб ўтганимдек, худди шу масалада чалкашликлар, кўп ва ўринсиз қўрқувга тушишлар пайдо бўлмоқда.

Яна бир мулоҳаза. Туб иқтисодий ислоҳот доирасида биз жамиятимиз тараққиётини бутунлай буриб юбормоқдамиз. Лекин ана шу бурилишни амалга оширар эканмиз, бу туб ўзгаришлар қандай жамиятда бўлаётганлигини доимо кўзда тутиш керак. Акс ҳолда сиёсатда ва амалиётда катта хатоларга йўл қўйиш мумкин. Биз қаерда ҳаракат қилаётганлигимизни ҳамиша эсда тутишимиз, билишимиз, кўришимиз ва ҳамиша ҳисобга олишимиз лозим, сиз билан биз эса шундай мамлакатда ҳаракат қилмоқдамизки, уни катта мамлакат дейишнинг ўзи камлик қилади, биз кўп миллатли давлатда ҳаракат қилмоқдамиз, муаммолар ҳам, мажмуалар ҳам, эски ақидалар ҳам тўлиб-тошиб ётган жуда мураккаб жамиятда ҳаракат қилмоқдамиз. Қисқача қилиб айтганда, бутун воқеликни, биз дуч келган ҳам иқтисодий, ҳам сиёсий, ҳам мафкуравий, ҳам психологик, ҳам миллий воқеликни равшан кўра билишимиз лозим. Совет кишиларининг авлодлари амалга оширган барча яхши ишларни ҳам, ўзгартиш йўлларини танлашда Октябрь инқилобидан кейин йўл қўйилган бузилишларни, хатоларни ҳам равшан кўра билишимиз керак. Бошқача ёндашув иғвогарона ва истиқболсиз бўлур эди.

Келажак учун режаларни белгилар эканмиз, шуни таъкидлаб ўтмоқчиманки, бунда фақат ўз тараққиётимизни эмас, бутун жаҳон маърифатини кўзда тутишимиз лозим, унинг ютуқларини ҳам, жаҳон олдида турган улкан муаммоларни ҳам ҳисобга олишимиз лозим. Лекин ўртоқ Бочаров айтганидек, анави Ғарбда, анави ривожланган мамлакатларда, ўша Австралияда ҳамма нарса қойилмақом деб ҳис-туйғуларга берилиб кетмаслик керак. Энг муҳими — жамиятга ўз вақтида зўрлик билан тиқиштирилган маъмурий буйруқбозлик усулидан воз кечар эканмиз, яна субъективизм, кабинетларда ўйлаб чиқарилган схемалардан кўр-кўрона фойдаланиш ва бировларнинг тажрибасини заминимизга кўр-кўрона кўчириш йўлига ўтишга йўл қўйиб бўлмайди. Жамиятдаги реалликни, иқтисодий жараёнларнинг объектив боришини, одамларнинг туб манфаатларини, уларнинг кайфиятини, руҳиятини ҳисобга олмай туриб, уларни иқтисодий турмушнинг янги шаклларига, акционерлик корхоналарига, ширкатларга, ижара ёки хусусий мулкчиликка зўрлик билан киритиш мумкин эмас. Биз шундай сиёсатни ўтказишимиз ва шундай қонунга эга бўлишимиз лозимки, уларнинг амалга оширилиши мулкчиликнинг шаклларини ҳам, хўжалик юритишнинг усулларини ҳам танлашда бизнинг социалистик ғояга, эркинликка, демократияга, ижтимоий адолатга содиқлигимиздан келиб чиқиб, эркин ҳал қилишга имкон берсин.

Шу муносабат билан биз амалга ошираётган ва бундан буён ҳам амалга оширмоқчи бўлаётган ўзгартишларнинг социалистик ғоя билан, социалистик йўл билан муносабати хусусида тўхталмоқчиман. Келинг, мўлжаллаб кўрайлик: турмушимизнинг ҳозирги даражаси социализмнинг олий мақсадларига мос келадими? Ходимнинг ишлаб чиқариш воситаларидан бегоналаштирилганлиги, хўжаликни бошқаришда иштирок этишдан четлаштириб қўйилганлиги, булар нима — социализмнинг белгиларими? Ижтимоий ҳимояланиш даражасичи, меҳнатдаги куч-ғайратларнинг сабаби, инсоннинг ўз меҳнати натижаларидан манфаатдорлиги даражасичи? Шуларнинг ҳаммаси социализмга мос келадими? Ишни айни мана шундан бошламоқ керак.

Энди иккинчиси. Бозор иқтисодий муносабатларни халқчил қилади, социализм эса демократиясиз бўлмайди. Мулкчилик муносабатларини ислоҳ қилиб биз чинакам коллективизм учун реал ва соғлом заминни яратамиз. Ҳамма нарсани давлат мулкига айлантириш эмас, балки ишлаб чиқарувчиларнинг эркин уюшмаларини, акционерлик жамиятларини, ишлаб чиқариш ва матлубот кооперацияларини, ижарачилар ва соҳибкорларнинг бирлашмаларини тузиш — ихтиёрийлик ва иқтисодий жиҳатдан мақсадга мувофиқлик қоидалари асосида ишлаб чиқаришни чинакамига умумлаштиришнинг бош йўли ана шундан иборат. Иқтисодиётимизни чинакамига ижтимоийлаштиришнинг илдизлари айни мана шунда.

Учинчиси. Фақат мувозанатли бозоргина социализмнинг меҳнатга қараб тақсимлаш деган асосий қоидасини амалга оширишни таъминлай олади. Пештахталар бўшлигида ишлаб топган пулнинг қадри бўлмайди. Одамлар ўзлари учун зарур молларни топа олмайдилар, даромадларини сарфлай олмайдилар, бунинг оқибатида юксак унум билан самарали меҳнат қилишга қизиқиш йўқолади, тақчилликдан, нормал бозор муносабатлари йўқлигидан фойдаланувчи текинхўр ижтимоий гуруҳлар пайдо бўлади.

Ниҳоят, тўртинчиси — ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиш. Бозор муносабатларига ўтиш бу тушунчани сифат жиҳатдан бойитишга ва унга чинакам социалистик мазмун бағишлашга имкон беради. Шу вақтгача ижтимоий ҳимоя қоидасининг юзаки, айтишим мумкинки, истеъмолчилик нуқтаи назаридан талқинига дуч келинмоқда. Бундай талқин ҳозирги пайтда мунозараларда иқтисодиётни унча яхши билмайдиган кишилардагина эмас, анча нуфузли, катта билимларга эга бўлган кишиларда ҳам пайдо бўлмоқда. Ижтимоий ҳимоя кўпинча бараварлаштирилган моддий кафолатлар: энг кам миқдордаги иш ҳақи, меҳнатга қобилиятсизлиги учун нафақа, пенсия, уй-жойнинг квадрат метрлари, бепул тиббий ёрдам ва шу кабилардан иборат қилиб қўйилмоқда. Бу кафолатлар ҳам зарур, албатта, бинобарин, барча фуқароларга, уларнинг ижтимоий фаровонликни ўстиришга меҳнат билан қўшган ҳиссасидан қатъи назар ана шундай кафолатлар берилиши керак. Бу Конституцияга мувофиқ биз ҳар бир фуқарони сўзсиз равишда таъминлашимиз лозим бўлган нарсадир.

Лекин жамият ҳар бир кишининг эркин меҳнат қилиш, юқори натижа билан ишлаб кўп ҳақ олиш, ташаббус кўрсатиш ҳуқуқини кафолатли таъминлаши лозим. Таркиб топаётган иқтисодий муносабатлар системасининг ўзи самарали меҳнатни ҳар томонлама рағбатлантириши керак. Бозор бизга ана шунинг учун керак. Биз юқори унум билан ишлайдиган ходимларнинг, илғор корхоналарнинг, ихтирочиларнинг, ташаббускор хўжалик ходимларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиб, ногиронлар ва етимлар, қариялар ва кўп болали оналар учун, барча камбағаллар учун энг кам даражадаги ижтимоий кафолатлар миқдорини мунтазам равишда ошириб бора оламиз. Масаланинг ҳаётий алоқаси, диалектикаси ана шундан иборат.

Менимча, биз кўзлаётган, инсоннинг, меҳнат жамоаларининг сиёсий, иқтисодий эркинлиги биринчи ўринга қўйиладиган, демократия, қонунийлик, ташаббускорлик ва масъулият тантана қиладиган, давлат сиёсати меҳнаткашларнинг туб манфаатларини амалга оширишга, инсонни маънавий жиҳатдан камол топтиришга, ижтимоий адолатни таъминлашга қаратиладиган жамият — социалистик ғоялар чинакам мужассамлашган жамият ана шундай бўлади.

Бозор иқтисодиётига ўтиш тўғрисидаги мунозараларда хусусий мулк тўғрисидаги масала айниқса ўткир муҳокама қилинаётганлиги муносабати билан биз бу масалага равшанлик киритишимиз, уни воқелигимиз билан боғлиқ ҳолда холисона кўриб чиқишимиз керак. Шундай қилишимиз керак, чунки бу ерда, Олий Советда академик Шаталин гуруҳи ишлаб чиққан дастур лойиҳаси капитализмга олиб борадиган лойиҳа, деб аталди. Ҳолбуки, бу дастурдаги, унинг биринчи жилди 63-саҳифасидаги яқин 7—12 йилда саноатни давлат тасарруфидан олиш жараёнларининг эҳтимол тутилган динамикасига назар ташланса, бундай айблар мутлақо асоссиз эканлиги равшан бўлади, лекин бу ерда, Олий Советда ҳам бутун халқнинг кўз олдида ана шундай гаплар айтилмоқда. Аввало гап аралаш иқтисодиёт тўғрисида бормоқда. Мен бу ҳақда гапириб ўтдим. Бунинг устига, шундай аралаш иқтисодиёт тўғрисида гап бормоқдаки, унда хусусий мулк баъзи соҳалардагина муҳим роль ўйнайди, аммо умуман жамиятда унинг роли жуда чекланган бўлади.

Сўнгги вақтда ерга хусусий мулкчилик масаласида қизғин баҳслар давом этмоқда. Бу энг муҳим масалалардан биридир. Менимча, бу масалани халқ ҳал қилиши, референдум орқали ҳал қилиши лозим. Бу жуда муҳим муаммоки, ўртоқлар, уни кабинетларда, аудиторияларда ёки мажлис залларида ўтириб, ҳатто бугун биз иш олиб бораётган масъулиятли мажлисда ҳам ҳал қилиб бўлмайди. Ерга хусусий мулк бўладими, ёки бўлмайдими — бу масалани ҳал қилиш халқнинг қонуний ҳуқуқидир. Буни фақат референдум орқали ҳал қилиш мумкин. Менинг нуқтаи назарим ана шундай, мен буни гапириб ўтдим, ҳозир биз бозор иқтисодиётига ўтиш билан боғлиқ масалаларни муҳокама қилаётганимизда яна бир бор такрорламоқчиман. Менимча, бошқача йўл тутиб бўлмайди. Олий Совет ўйлаб кўриши ва бу соҳада ўз позициясини эгаллаши лозим, менимча.

Яна бир масала. Бозор иқтисодиётига, иқтисодий турмушнинг янги шаклларига ўтиш йўлларида амалга оширишимиз лозим бўлган ишлар ғоят кенг миқёсли, мураккаб бўлиб, бу соҳада осон ечимлар бўлмаслигини тўғридан-тўғри очиқ айтиш керак. Шу сабабли бозор билан чўчитмаслик, қўрқувни авж олдирмаслик зарур, лекин уни жўнлаштириб ҳам бўлмайди. Биз ўзимизни ҳар томонга ташламай иш қилолмаймиз. Бировларга буларнинг ҳаммаси осон ва бирданига амалга ошадигандек туюлади. Йўқ, ундай эмас, бу Ватанимиз тарихида бошимиздан кечирадиган энг теран тўнтариш бўлади.

Кўп нарсани ўйлаб кўришга, ҳал этишга ва бозорга ўтишни бошлаш учун ҳамма ишни қилишга тўғри келади. Мамлакатимиздаги кўпчилик одамлар бу вазифанинг муҳимлигини тушунадилар, деб ўйлайман. Шугина эмас, биз бу вазифани амалга оширишни ортиқча пайсалга сололмаймиз.

Энди мен академик Аганбегян раҳбарлигида олимлар, мутахассислар жамоаси томонидан якунловчи босқичда тайёрланган лойиҳага ўз муносабатимни айтиб ўт-

(Давоми 2-бетда).

Жиззах вилоятининг Арнасой районидаги Тимошенко номли давлат хўжалиги пахтазорларида бўлсангиз, мўл ҳосилдан кўз қувониб, дил яйрайди. Йиғим-терим авжида. Бу юмушда 700 нафардан зиёд теримчи фаол қатнашмоқда. Уларга бир килограмм пахта учун 25 тийиндан ҳақ тўланиб, ҳар куни дала бошида ҳисоб-китоб қилинаяпти.

Беллашувда Суюн Эшонқулов бошлиқ ижарачилар бригадаси пешқадам. Қабул пунктига кунига 6—7 тонна оқ олтин жўнатилаяпти. Эрта-индин терим машиналари ҳам пайкалларга киритилади. Ўшанда суръат янада ошади. Меҳнат аҳли сентябрь ойида марранн эгаллашга, 320 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 26 центнердан хирмон кўтаришга аҳд этган.

СУРАТЛАРДА: 1. Илғор теримчи Шаҳодат Сирмонова. У ҳар куни 110—120 килограмм пахта термоқда. 2. Бригада саркори Суюн Эшонқулов.

К. ЖЎРАҚУЛОВ
олган суратлар.

«Қишлоқ ҳақиқати»га обуна қандай бораяпти?

Ҳиммат

БУХОРО. (Мухбиримиз Н. Муҳаммаджонов телефон орқали хабар беради). Бухоро районидаги «Маданият» колхози бошқаруви, партия ва касаба уюшмаси комитетлари хайрли ишга қўл урдилар: «Қишлоқ ҳақиқати» рўзномасига обуна бўлишлари учун меҳнат ва уруш мўйсафидларига, кўп болали оналарга, кам даромадли оилаларга хўжалик маблағидан 350 сўм ажратилди. Жамоа хўжалигида мазкур нашрга ҳамиша қизиқиш катта.

— Меҳнаткашларимиз бу рўзномани севиб ўқийдилар, — деди колхоз бошқаруви раиси, Ўзбекистон ССР халқ депутати Муҳаммад Аҳмедов. — Чунки унда деҳқонлар ва чорвадорлар учун фойдали маслаҳатлар, қишлоқ ҳаётига оид янгиликлар мунтазам босилади. Рўзнома колхозчиларимизнинг яқин маслаҳатгўйи, кўмакчисидир.

Хўжалик ажратган маблағ ҳисобига Саид Каримов, Ҳамро Қаҳҳоров, Ислом Усмонов каби мўйсафидлар, Муслима Каримова ва бошқа болажон оналар обуна бўлдилар. Нашрга ёзилиш бригадаларда уюшқоқлик билан давом этмоқда. Хўжалик аҳли келгуси йилда «Қишлоқ ҳақиқати» рўзномасини ҳозиргидан уч ҳисса кўп олишга аҳд этган.

Мазкур колхоз сертармоқли. Асосий соҳа ҳисобланган пахтачиликда қувончли натижаларга эришилмоқда. Чунончи жорий йилда 1650 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 31,2 центнердан сифатли пахта саранжомлаш мўлжалланган. Шу кезларда йиғим-терим жадал олиб борилаяпти. Ялпи хом ашёнинг 3 минг тоннаси уруғликка топширилади.

ДЕҲҚОНЧИЛИК АХБОРОТИ

КОМБАЙНЛАР ИШГА ТУШДИ

Жумҳуриятимиз жанубидаги энг катта шоли майдони бўлган қўриқ Гагарин районида ўрим-йиғим мавсуми бошланди. Бу ерда қарийб етти минг гектар майдонга қимматбаҳо озиқ-овқат экини экилган. Ўрим-йиғим бошлангунича 150 дан зиёд комбайн ва транспорт воситалари тахт қилиб қўйилди, далаларга олиб борувчи йўллар тартибга солинди.

«Правда» совхозининг Э. Шомуродов, А. Алимардонов, Б. Абдураҳимов каби механизаторлари ўз комбайнларини далага биринчи бўлиб олиб чиқдилар. Комбайнчилар ишлаётган Б. Алламуродов звеносида мўл ҳосил етиштирилган. Мутахассисларнинг ҳисоб-китобларига қараганда, ҳар гектар ердан мўлжалдаги 35 центнер ўрнига камида 40 центнер шоли олинади. Ҳар бир комбайнчи 350 тоннадан дон йиғиб беришга аҳд қилган.

ЕМ-ХАШАК ҲАМ БЎЛАДИ

Қува районидаги «Правда» колхозининг У. Мухторова бошлиқ ижарачи звеноси беда экишни тугаллади. Деҳқонлар шу йилнинг ўзидаёқ дастлабки ҳосилни олишни мўлжаллашмоқда.

Бу йилги мавсумда оила хўжаликдан 12 гектар ер олди. Бутун майдонга силос учун маккажўхори экилди. Экинларни яхши парваришлаш натижасида ижарачилар ҳар гектар ердан 350 центнер кўк поя олиш имконига эга бўлдилар. Буларнинг ҳаммаси аллақачон силос ўраларига жойланган.

ҒАМХЎРЛИККА ЖАВОБАН

Навоий номли колхозда пахта терими Чиноз районида биринчи бўлиб бошланди. Хўжаликда теримнинг дастлабки куниданоқ теримчиларга ҳар килограмм пахта учун 25 тийиндан эмас, балки 30 тийиндан тўлашга қарор қилинди. Бу ортиқча харажатми? Албатта. Лекин энг яхши муддатларда териб олинган юқори сифатли пахта бу харажатларнинг ўрнини 100 карра қоплайди.

— Қанча чиқди? — деб сўрайман ҳозиргина терилган пахтани торозида торттирган М. Икромов бошлиқ комсомол ёшлар бригадаси аъзоси Зоир Раимовдан.

— 157 килограмм! — Мамнуният билан жавоб беради у. Зоир Раимов бу йил хотини Ҳуринисо Акрамова билан 0,3 гектар ерда пахта етиштиришди. Шартномага мувофиқ ана шу ердан 10 тонна пахта топширишлари керак. Ҳосилнинг чўғи бу оила ўз мажбуриятини бажаришини кўрсатиб турибди.

Хўжаликда умуман меҳнатчилар манфаатлари биринчи ўринга қўйилмоқда. Дала шийпонларининг атрофи боғ ва полиз. Колхоз раиси Х. Акрамовнинг таклифи билан ҳар бир дала шийпонига 0,5 гектар ер ажратилган бўлиб, ана шу майдонда мева, сабзавот, полиз маҳсулотлари етиштирилади. Шу сабабли пахтакорлар дастурхонидан олма, шафтоли, узум, помидор ва ошкўк аримайди.

Бундай ғамхўрликка жавобан 280 теримчи ҳар куни 24—25 тонналик хирмон уяяпти. Хўжаликда 1000 тонна пахтани қўлда териб олиш режалаштирилган. Ҳосилнинг 1200 тоннаси эса машиналар билан терилади.

Хўжаликда техникадан самарали фойдаланишга катта эътибор берилмоқда.

— Қўшни колхозда йигирмата трактор бор, — деб ҳикоя қилади Х. Акрамов. — Бизда саккизта холос, лекин уддалаяпмиз. Чунки биз тракторлар қувватининг 70 фоизидан фойдаланамиз. Демак, колхозимизда машина ва механизмлар кўпроқ ишлатилади. Тўғри, механизаторлар ҳам кўп ишлайдилар, лекин улар самарали меҳнат қилганликлари учун кўпроқ ҳақ ҳам оладилар. Бу «меҳнатни рағбатлантириш» дегани. Масалан, ҳайдовчи К. Нуримов иккита тележкани тиркаб пахта заводига бир йўла 7—8 тонна хом ашёни етказиб беради. Ҳар бир тоннаси учун бир сўмдан ҳақ олади, бир кунда заводга уч марта қатнаса, кунлик иш ҳақи 21—24 сўм бўлади.

— 500 оила учун бир ой давомида икки килограммдан гўшт улашамиз—дейди раис. — Бунинг учун тўрт тонна гўшт керак бўлади. Мавсумга атаб буқаларни сўқимга боқяпмиз.

Навоий номли колхозининг ташаббуси ҳозир райондаги барча хўжаликлар учун яхши намуна бўлди. Чунки бу ерда амалга оширилаётган ҳар бир тадбир дала меҳнатчилари фаровонлигини оширишга қаратилган. Меҳнатчилар эса ғамхўрликка унумли иш билан жавоб қайтармоқдалар.

П. НИШОНОВ,
ЎзТАГ мухбири.

ИЛҒОРЛАР ИБРАТИ

«Ҳурмат» ордени соҳибаси Малика Эшчонова 6 йилдирки, Қорақалпоғистон мухтор жумҳуриятининг Амударё районидаги «Коммунизм» жамоа хўжалигида пахтачилик бригадасига раҳбарлик қилмоқда. Меҳнат аҳли бу йил 84 гектар майдонда мўлжалдаги ҳосилни етиштирдилар. Давлатга ҳар гектар ердан 26,8 центнердан, жами 233 тонна оқ олтин етказиб берилади.

— Зиммадаги режани уддалаш мақсадида баҳордан бошлаб астойдил меҳнат қилдик, — деди бригада бошлиғи Малика Эшчонова. — Ақл-идрок, тадбиркорлик ва ҳамжиҳатлик табиат инжиқликларига қарши қўйилди. Ғўза қатор ораларига ишлов бериш оби-тобида ўтказилди. Натижада ҳар туп ғўзада ўртача 10—12 тадан бўлиқ кўсак тўпланди. Бунда механизаторлар Рустам Отажонов ва Йўлдош Саидов, колхозчилардан Иброҳим Абдуқодиров, Бозоргул Ҳайтакова ва Жумагул Ҳайитжоноваларнинг ҳиссалари ғоят катта. Айни кунларда улар йиғим-теримда ҳам ўзларини кўрсатмоқдалар. Суворийлар кунига бункерлардан 7—8 тоннадан оқ олтин тўкишаётган бўлсалар, чеварлар 120—130 килограммдан пахта термоқдалар.

Х. ОТАМУРОДОВ.

ДЕФОЛИАЦИЯ ҚАНДАЙ БОРАЯПТИ?

Жумҳурият вилоятларида ғўзани баргсизлантиришнинг бориши тўғрисида шу йил 18 сентябрга бўлган МАЪЛУМОТ

(Биринчи устун — вилоятлар, иккинчи устун — ғўзани баргсизлантириш режаси (минг гектар), учинчи устун — бир кунда, тўртинчи устун — мавсум бошидан (режага нисбатан фоиз ҳисобида).

Жиззах	**137**	**5,5**	**100**
Самарқанд	**100**	**4,0**	**100**
Сирдарё	**152**	**4,6**	**100**
Тошкент	**121**	**4,9**	**100**
Қашқадарё	**183**	**6,6**	**100**
Сурхондарё	110	8,6	95,5
Андижон	110	7,4	92,3
Фарғона	90	10,2	91,0
Наманган	73	10,7	89,3
Бухоро	115	7,0	85,5
ҚҚАССР	120	4,9	83,5
Хоразм	70	6,6	75,3
Жумҳурият бўйича:	1381	6,5	94,0

БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИГА ЎТИШ ЙЎЛЛАРИДА

(Боши 1-бетда).

моқчиман. Юқорида айтганимдек бу гуруҳга позицияларни бир-бирига боғлаш, яқинлаштириш ва битта дастурни ишлаб чиқишга уриниш топширилган эди.

Нима дейиш мумкин? Бу вазифани узил-кесил уддалашга муваффақ бўлинмади, деб ҳисоблайман. Мен сизларга йўллаган ҳужжат биргаликдаги куч-ғайратларнинг натижаси бўлса ҳам, шунга қарамай, ўзингиз кўриб турганингиздек, унинг охирги вариантига Аганбегян билан Шаталин имзо чекканлар. Академик Абалкин эса бир қанча танқидий мулоҳазаларни айтди ва уларни ушбу маърузага илова тарзида юборишни лозим деб топди.

Лойиҳага менинг муносабатим қандай? Лойиҳани мукаммал ва бехато деб тан олишга ҳали вақт эрта, деб ўйлайман. Унда баҳсларга сабаб бўлувчи таклифлар бор. Шунга қарамай, дастурнинг бу лойиҳаси СССР Олий Советида ва жумҳуриятларнинг Олий Советларида муҳокама қилиш учун асос бўла олади. Ана шундай баҳога асосланиб мен уни қўллаб-қувватлаш ва муҳокама қилиш учун сизларга юбориш мумкин деб ҳисобладим.

Дастурнинг мазмунини баён қилмаганим ҳолда — бу маърузачиларнинг вазифаси, таклиф этилаётган ёндашувнинг умумий фалсафасига ва дастур ана шу вариантининг фарқли томонларигагина тўхталиб ўтмоқчиман, чунки буни жуда муҳим деб ҳисоблайман.

Олий Советга тавсия этилаётган вариантдаги асосий нарса барқарорлаштириш даври орқали бозорга ўтишдир. Яъни пул-молияни соғломлаштириш ва сочилиб кетилаётган алоқаларни тиклашга доир қаттиқ чоралар кўриладиган давр орқали бозор муносабатларига ўтишдир. Умуман дастурни тузувчилар воқеликка асосланганлар, деб ўйлайман. Сўнгги ойларда истеъмол бозорининг барбод бўлиши, бюджет камомади ва давлат қарзининг ўсиши яққол кўриниб қолди, пул муомаласи бузилмоқда. Чайқовчилик ва пинҳоний иқтисодиёт авж олмоқда.

Шу билан бир вақтда шартнома интизоми бўшашиб, хўжалик алоқалари узилмоқда, бир қанча ҳаётий муҳим ишлаб чиқаришлар, дори-дармонлар ишлаб чиқариш бутунлай тўхтаб қолмоқда. Барқарорлаштириш чоралари дастурини амалга ошириш чоғида воқеалар ривожланишининг турли вариантларини, ҳатто энг ноқулай вариантларини ҳам кўра билиш, бунга жавобан тез ҳаракат қилиш режаларини тузиб қўйиш керак. Хуллас яқин кунлардан бошлаб қаттиқ чоралар кўришимизга тўғри келади. Айтмоқчи, айрим масалалар юзасидан дастур маъқулланишини кутмаслик керакдир, чунки иқтисодий вазиятнинг ўзи ана шундай чоралар кўриш зарурлигини тақозо этмоқда. Бундай чоралар биз учун ҳаётий зарурат эканлигини тушуниб етиш керак ва биз бу соҳада жамиятнинг қўллаб-қувватлашига умид қилишга ҳақлимиз. Агар бу вазифани уддалай олсак, бозор муносабатига анча енгилроқ кириб боришни таъминлай оламиз, аксинча, барқарор этувчи чоралар амалга оширилмаса, бозор тўғрисида ҳеч қандай гап бўлиши мумкин эмас ва биз шундай оғир вазиятга тартибсизлик ҳолатига тушиб қоламизки, ундан чиқиш узоқ, қийин ва оғир бўлади.

Яна. Лойиҳада иттифоқдош жумҳуриятларнинг таклифлари бирлаштирилганлигини, бўлажак умумиттифоқ бозорини улар қандай тасаввур этаётганликлари акс эттирилганлигини унинг муҳим хусусияти деб ҳисоблайман. Бу жуда муҳим, чунки биз дастурни кўп миллатли давлат шароитида, бунинг устига, уни теран ўзгартириш босқичида амалга оширишимиз лозим бўлади.

Асосий режага қайтиб ва икки энг муҳим ҳусусият ҳақида ўз мулоҳазаларимни айтиб, шуни таъкидламоқчиманки, асосий мақсад барқарорлаштирувчи чоралар системаси орқали сўмни тўловнинг салмоқли, ишончли воситасига айлантиришдан иборат. Бу эса сўмдан қочишга чек қўйиш, пулни жамғаришни, уни акцияларга, қимматбаҳо қоғозларга, банк ҳисоб варақаларига жойлаштиришни фойдали қилиш имконини беради.

Янги пул чиқаришни жиловлашга, умумий пул миқдорини барқарор қилишга, аҳолининг пулли эҳтиёжларини қисман ўзгартиришга муваффақ бўлсак, ана ўшанда давлатнинг нархни назорат қилишини аста-секин камайтириш мумкин бўлади. Худди шундай аста-секин, кундалик зарур товарлар турлари бўйича эмас, балки пул муомаласини барқарорлаштириш юзасидан қаттиқ чоралар амалга оширилгандан кейин назоратни бўшаштириш мумкин бўлади. Ана шу жиҳатига алоҳида эътиборни жалб қилмоқчиман, чунки муҳокама чоғида кимдир паришонхотирлик биланми ёки дастурни эътибор билан ўқимаганиданми амалга ошириладиган тадбирлар босқичлари, изчиллиги қатъий белгилаб қўйилганлигини унутиб қўйди.

Бу ўринда бутун гап ана шу тадбирлар қандай изчилликда амалга оширилишидадир: уларнинг жойи алмаштирилса, ёки пул муомаласини соғломлаштиришдан етарлича самара олинмай туриб, нархлар жилови бўшаштириб юборилса, — пулнинг ўта қадрсизланиши муқаррар тус олади ва унинг миқёсларини олдиндан айтиб бериш қийин бўлади. Шунинг учун ҳам ана шу жараённи қадам-бақадам, кунма-кун қаттиқ назорат қилиб бориш таклиф этилмоқда. Бунда хаёлни бир жойга тўплаш, кутилмаган ҳар қандай вазиятга тезда жавоб қайтариш талаб қилинади.

Мен юқорида айтган иккинчи хусусиятга, яъни бу дастурда жумҳуриятларнинг вакиллари айтган таклифларнинг кўплари ҳисобга олинганига қайтаман. Жумҳурият вакиллари ҳамиша иш олиб боришди, ғояларни тайёрлашда қатнашишди ва шуни айтишим керакки, бу жараённинг ўзи умумиттифоқ шартномасини тайёрлаш учун жуда яхши хизмат қилди.

Дастлабки босқичда марказдан қочиш тамойиллари, очиғини айтиш керак, яккаланиш кайфиятлари ва ҳатто ажрамачилик анча яққол намоён бўлди, лекин бозор иқтисодиётига ўтиш дастури лойиҳасини тайёрлаш олға силжиб, чуқурлашиб борган сари фақат бозор эмас, мустақил давлатлар иттифоқимизнинг ўзи қандай бўлиши хусусида аҳиллик кўпроқ пайдо бўла борди. Ҳар ҳолда бўлажак иттифоқ шартномасининг иқтисодий жиҳатларини тайёрлаш барча халқларнинг манфаатларини кўзлаб, айни бир вақтнинг ўзида мустақил давлатларнинг ихтиёрийлиги, тенглиги ва ҳамкорлиги қоидаларига асосланган кўп миллатли давлат сифатида иттифоқни сақлаб қолишнинг ғоят муҳимлигини тушуниб, ўзаро муносабатларнинг, ҳамкорликнинг янги даражасига чиқиб олиш зарурлигини кўрсатди.

Шундай қилиб, туб масалани тушуниб етишда биз анча олға силжидик, кўп миллатли давлатимизнинг тақдири тўғрисидаги масала бутун жамиятимиз учун ана шундай туб масаладир.

Яна, дастур лойиҳасида ҳокимият ва бошқарув системасини бозор иқтисодиёти амал қилиши шароитига татбиқан янада такомиллаштиришга ёндашувлар тўғрисидаги таклифлар айтилган. Бу ҳам СССР Олий Советининг эътибор беришига лойиқдир, чунки бу масалаларда ҳозир турли нуқтаи назарлар айтилмоқда. Ҳар ҳолда барча даражаларда, биринчи навбатда олий бўғинда ҳокимият ва бошқарувнинг бутун системасини тубдан қайта қуриш билан дарҳол шуғулланишни, ҳатто уни бутунлай ағдар-тўнтар қилишни таклиф қилаётганлар ҳам оз эмас.

Сўнгги кунларда «йўқолсин ҳукумат», «Олий Совет тарқатиб юборилсин», «халқ депутатлари съезди тарқатиб юборилсин», «йўқолсин президент» ва шу каби гаплар эшитилмоқда. Шу мавзуда ҳузурингизда гапиришимга тўғри келган эди, лекин ҳозир ҳам айтишни муҳим деб ҳисоблайман: бу гапларни биз турли минбарлардан ва айниқса майдонлардан эшитаётган бўлсак ҳам, масалани бундай қўйиш мутлақо мақбул эмас. Агар биз бу таклифларга қўшилсак, у бизни оғир сиёсий жангларга йўлиқтирган, жамиятнинг бир-бирига қарама-қарши туришини кучайтириб юборган бўларди. Бозор иқтисодиётига ўтиш дастурини амалга ошириш, янги умумиттифоқ шартномасини ишлаб чиқиш ва уни амалга ошириш мақсадида бизга жипслик ҳар қачонгидан зарур бўлган бир пайтда ана шундай аҳволга олиб келар эди. Ҳозир ҳал қилиш лозим бўлган масалалар ана шулардан иборат. Зарур бўлган жойларда ҳокимият ва бошқарувни ташкил этиш системасига, унинг фаолиятига ўзгартишлар, тузатишлар киритмай иложимиз йўқлигини яна такрорлашим керак. Бу қандайдир ўзи тазйиқ ўтказувчи тусга эга бўлмайди, балки кўп миллатли давлат бозор иқтисодиётининг эҳтиёжлари билан узвий боғлиқ бўлади.

Жамиятдаги вазиятнинг бутун мураккаблигини ҳаммамиз ҳисобга олишимиз лозим ,деб ўйлайман. Жамият шундайки, унинг замирида жуда катта имкониятлар ҳам ва катта хавф-хатар ҳам бор. Шу сабабли ҳозир салбий жараёнларнинг янада ривожланишига йўл қўймай ва вазиятни яхшилик сари буриб юбориш учун ҳамма имкониятлардан фойдаланадиган тарзда ҳаракат қилиш зарур. Умуман бизга фаол сиёсат, фаол иш зарур. Агар ҳозирги босқич тўғрисида гапириладиган бўлса, бундай сиёсат жамиятдаги бутун вазиятни барқарор қилишга доир кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирларни амалга оширишга қаратилиши керак. Мен бу ўринда иқтисодиётни барқарор қилишни ҳам, ҳам сиёсий, ҳам ҳуқуқий барқарорликни кўзда тутяпман. Биз жамиятимизни тубдан янгилашга олиб борадиган таг-тугли ўзгаришлар босқичига яқин келиб қолдик. Жамиятнинг барча табақалари, ҳамма сиёсий оқимлар ўз фаолиятини ана шунга бўйсундиришлари лозим. Одамларни иш ташлаш, масъулиятсизлик билан намойиш қилиш каби ўткир шакллардан фойдаланишга даъват этувчиларга қарши қатъий курашишимиз керак. Катта ва теран ўзгаришлар бўсағасида турган, бу ўзгаришлардан мамлакатдаги вазиятнинг яхшиланишини кутаётган пайтимизда сиёсий жангга қўшилиш ва бир-биримизга қандай ўқ отаётганлигимиз билан ҳисоблашмай турли катта-кичик қуроллардан бир-биримизга ўқ узишга берилиб кетишга йўл қўйиб бўлмайди. Ишончим комил: ҳозирги пайтда барча кучлар, барча сиёсий оқимлар асосий нарса — халқ манфаатларига бўйсунишлари, халқ ниҳоят реал самара оладиган вазифаларни ҳал қилиш билан шуғулланишлари лозим. Ўйламай қилган ишлари билан ана шу вазифаларни амалга оширишга тўсқинлик қилувчи ёки халақит берувчи одамлар эса ҳам халқ олдида, ҳам тарих олдида оғир масъулиятни ўз зиммаларига оладилар.

Озода Анорова — Ленинград районидаги Охунбобоев номли жамоа хўжалигининг моҳир чорвадорларидан бири. У соғувчилик касбини сидқидилдан эъзозлаб, зарбдор тармоқни ривожлантиришга, сут булоғини топширишга муносиб улуш қўшмоқда. Қизи Дилбар шу йил ўрта мактабни тамомлагач, тўғри фермага келди. Ундан касб сирларини қунт билан ўрганмоқда. Айни пайтда она-бола соғувчилар илғорлар қаторидан ўрин олишган.

СУРАТДА: Озода Анорова ва унинг қизи Дилбар.

Т. ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

ОНА-ВАТАН БЎЙЛАБ

МИЛЛИЙ БОҒ

ПСКОВ. Вилоят ижроия комитетининг қарорига мувофиқ Сибирь кўли атрофида давлат миллий боғи барпо этилди. Эндиликда ноёб геоморфологик-геологик музей ҳисобланган ҳудуд ҳимоя қилинади. Боғнинг бир зонаси илмий ишларни олиб бориш учун, бошқа зонаси аниқ белгилаб қўйилган маршрут бўйлаб саёҳатчиларнинг томоша қилишлари учун ажратилган. Учинчисида маъмурий комплекслар ва қишлоқ хўжалик экинзорлари бўлади.

ТЕЗКОР УСУЛ

МОСКВА. Москвада ташкил этилган ижтимоий ва сиёсий технологиялар институти ўқитишнинг ўта тезкор усулларини жорий этмоқда. Масалан, бу ерда тадқиқотчи-социолог мутахассислигини беш ойда эгаллаш мумкин. Талаба ёки уни пул билан таъминловчи ташкилот ўқитиш учун 3 минг сўм тўлайди.

ШАМОЛ ЭЛЕКТР СТАНЦИЯСИ

ОЛМАОТА. «Жануб» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси Жунғор дарвозаси яқинида —Тарбағатай ва Жунғар олатови тизмалари оралиғида ўрнатиладиган шамол электр станциясини тайёрлашга киришди. Бундай қурилмаларнинг фойдаланишга топширилиши фақат шу районнинг эмас, балки жумҳуриятнинг бутун жануби-шарқий қисмини энергия билан таъминлашни тубдан яхшилайди.

ЁШЛАР МУСОБАҚАСИ

ЧИТА. Халқ депутатлари Агинск округ Советининг ижроия комитети Канада фермер хўжаликларида ишлашни хоҳловчи ёшлар ўртасида мусобақа ўтказилишини эълон қилди. Комиссия ўн ойда иш ўргатиш учун атиги уч кишини танлаб олиши керак, шу сабабли мусобақа қатнашчиларига нисбатан қаттиқ талаблар қўйилади. Ёши 28 дан ошмаган номзод кам деганда олий қишлоқ хўжалик маълумотига эга бўлиши, ижара жамоасида ишлаб тажриба орттирган бўлиши ва инглиз тилини билиши керак.

«МАНАС» ЭПОСИ ҲАҚИДА

ФРУНЗЕ. Қирғизистон пойтахтида ўтказилган Бутуниттифоқ симпозиуми Тянь-Шань кўчманчиларининг «Манас» эпоси яратилганлигининг минг йиллигига бағишланди. Адабиётчилар, этнографлар, тарихчилар, файласуфлар халқ ижодиётининг ушбу дурдонасини ҳар томонлама ўрганиш муаммоларини муҳокама қиладилар.

ХАЛҚАРО ФЕСТИВАЛЬ

УЖГОРОД. Карпатортн вилоят марказида анъанавий «Дўстлик» фестивали бўлди. Фестиваль ўз тарихида биринчи марта халқаро фестиваль мақомини олди. «Карпатортн ўрмони», Карпатортн ўрмон банки ҳамда Виноградов районидаги «Чегарачи» колхоз-деҳқончилик-фирма ижарачи уюшмасининг ҳомийлиги туфайли фестивалда чет эллик меҳмонлар ҳам иштирок этдилар.

ТАШВИҚОТ УЧУН ТЎЛОВ

ОРСК (Оренбург вилояти). Орскдаги кўчалар ва майдонлар, саноат корхоналари ва муассасалар биноларига осилган «КПССга шон-шарафлар» каби шиорлар олиб ташланди. Халқ депутатлари шаҳар Совети Президиумининг мажлисида «Демократ» шаҳар сайловчилар уюшмасининг жамоат ташкилотларининг кўргазмали ташвиқотларини жойлаштириш тўғрисидаги таклифи кўриб чиқилди. Бундан буён бу иш фақат бадиий кенгашнинг розилиги билан амалга оширилади. Уни жойлаштириш учун ҳақ олиш системаси ишлаб чиқилди. Бундан тушган маблағ шаҳарни ободонлаштириш ва маданият эҳтиёжларига сарфланади.

МЕҲНАТИ ҲАМ ОСОНРОҚ, ҲАРАЖАТЛАР ҲАМ КАМРОҚ

ТОЛДИҚЎРҒОН. Қозоғистон маккажўхори донининг асосий қисми етиштириладиган Жаркент водийси хўжаликларида бир ярим мингдан кўпроқ одам оғир қўл меҳнатидан қутилди. Маҳаллий рационализаторлар барча хўжаликларда комбайнлар тўккан сўталарга ишлов беришга мўлжалланган механизациялаштирилган тозалаш-саралаш комплексларини ишлаб чиқиб, ўрнатдилар. Ҳар бир комплексда юк ортиладиган қопчиқ, транспортёр, маккажўхори пўстлоғини шилиб оладиган мослама, шунингдек қабул пунктларига жўнатиш учун тайёр бўлган сўталар тўпланадиган қисм бор. Бу система жорий этилиши туфайли юк ортиб-туширувчиларга эҳтиёж қолмади, сараловчилар меҳнати анча енгиллашди, доннинг исроф бўлиши камайди.

МЕБЕЛСОЗЛАР

ГОМЕЛЬ. Гомель вилоятидаги Урицкий номли колхоз-комбинат ишлаб чиқара бошлаган мебель тўплами ҳам қишлоқдаги, ҳам шаҳардаги уйларни безатиши мумкин. Гарнитурлар тайёрлаш учун қурилмалар колхоз-комбинатни оталиққа олган маҳаллий химия заводи берган валюта ҳисобига харид қилинди. Ўтган йили хўжалик тўрт ярим миллион сўм соф фойда олди. Бу ерда гўштни димлаб консервалаштирадиган цех қурилди, бир неча хил колбаса тайёрланмоқда. Ҳали анча вақтгача харидоргир бўлиб қоладиган мебель эса — даромадни барқарор кўпайтириш, хўжалик иқтисодиётини мустаҳкамлашнинг яна бир усулидир. Чунки маблағнинг анчагина қисми қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ривожлантиришга сарфланади.

ТРАКТОР ЎРНИГА

ВЛАДИМИР. «Владимирский» деб аталган Ноқоратупроқ зонадаги энг йирик чўчқачилик комплексида ўн олтита «К-700» тракторидан иборат махсус отряд бекор туриб қолди. Бу отряд ҳар куни бажарадиган ишлаб чиқариш чиқитларини далага олиб бориш ишини... микроблар бажармоқда. Москва областида жойлашган биология саноати Бутуниттифоқ илмий-тадқиқот ва технология институтининг олимлари тракторлар ўрнига пробиркадаги микробларни таклиф қилдилар, бу микроб узлуксиз даврий технология режими асосида ортиқча лойқаларни қайта ишлаб, зарарсиз сув ва газга айлантиради. Олимлар бундай усул яна бироз пухталаштирилгандан кейин мамлакатда қўлланиладиган энг самарали усул бўлиб қолади, деб ҳисобламоқдалар.

ТОҚ ЗАНГИ ТЕВАРАГИДА

ЯЛТА (Қрим вилояти). Узумчилик ва виночилик халқаро ташкилотининг Қримда ўз ишини туғаллаган 70-бош ассамблеясида узумчилик экология муаммолари муҳокама қилинди. Франция билан Италия олимлари узум етиштириш, уни қайта ишлаш атроф муҳитига салбий таъсир қилаётганидан ташвишга тушганликларини биринчи бўлиб айтдилар. Узум етиштиришда кенг қўлланиладиган олтингугурт қўшоксиди одамларнинг саломатлиги учун зарарлидир. Вино заводлари ҳар йили ҳавога миллионлаб тонна ис гази чиқаради. Ишлаб чиқариш жараёнларини такомиллаштириш йўли билангина табиатга ноқулай таъсирни камайтириш мумкин. Узумнинг касалликлар ва зараркунандаларга чидамли янги навлари яратилди, уларни кимёвий йўл билан ҳимоя қилишга ҳожат йўқ. Совет Иттифоқида ҳозир 10 минг гектар ерда ана шундай навлар етиштирилмоқда. Иш якунлари юзасидан тармоқда атроф муҳитни ҳимоя қилиш дастури қабул қилинди.

АБЖИР ШОФЁРЛАР, ЭҲТИЁТ БЎЛИНГ!

ВЛАДИВОСТОК. Приморье ўлкаси маркази кўчаларидан машинани тез ҳайдайдиганлар энди камайса керак. Шаҳар давлат автомобиль инспекциясининг ташаббуси билан тартиб бузувчиларнинг машиналари учун махсус қўра очилди. Машиналар йўл-транспорт ҳодисаларининг тафсилотлари текшириб аниқлангунга қадар шу қўрада сақланади. Бундай «дастлабки қамоқ»да бир кун сақлаб туриш автомобиль эгаларига 120 сўмга тушади. Шу йўл билан олинган маблағ шаҳар йўл-соқчилик хизмати техникавий ҳолатини яхшилашга сарфланади.

УЙДАГИ ДЎКОН

ТИХВИН (Ленинград вилояти). Сугрово қишлоғилик сотувчи Н. Федорова вилоятдаги дастлабки савдо-уй-жой комплексининг бекаси бўлди. Тихвин матлубот союзининг сотувчи учун мўлжалланган квартираси ва магазини бир том остида кенг савдо зали, холодильниклар, қўшимча хоналар — ҳаммаси ёнгинасида. Уйнинг иккинчи ярмида учта хона, газ плитаси ўрнатилган, рус печкаси қурилган ошхона бор. Уйнинг орқасида томорқа участкаси ҳам бор. Магазинда фақат маҳсулот сотилмайди, балки аҳолидан маҳсулотлар ҳам: ўрмон эҳсонлари, боғ ва полиздан олинган ортиқча ҳосил харид қилинади. Вилоятнинг бошқа районларида ҳам савдо-уй-жой комплекслари қурилади.

ХУШХАБАРЛАР

Самарқанд вилоятидаги «Жом» совхозида шарқ гиламлари тўқиш цехи ишлай бошлади. Бу ерда қирқдан зиёд гиламдўз ишламоқда. Уларнинг сифатлилиги ва ўзига хос нақшлари билан ажралиб турувчи маҳсулоти ниҳоятда харидоргирдир. Совхоз чеварлари бу йил тўқийдиган барча гиламларни шартномавий нархлар бўйича қўшни Бухоро вилоятидаги савдо ташкилотлари сотиб олади. Хўжаликда халқ ҳунармандчилиги билан жами бир ярим мингга яқин киши шуғулланмоқда. Улар севимли иш билан шуғулланиб, барқарор маош олишмоқда.

* * *

«Ангрен» кўмир кони маъмурияти билан шаҳар санитария-эпидемиология станцияси ўртасидаги шартнома асосида корхонанинг барча ишлаб чиқариш участкалари паспортлаштиришдан ўтиши лозим. Мутахассислар меҳнат шароитини, ҳаво ҳолатини, ёруғлик даражасини, шовқинни... ўрганишади. Коннинг йигирмата участкаси текшириб бўлинганидан кейин бу ердаги ишчиларнинг маошига қўшимча ҳақ белгиланди. У ўрта ҳисобда ойлик иш ҳақининг 12 фоизини ташкил этди. Участкалар паспортларида уч ой муддат ичида бартараф этиш зарур бўлган барча камчиликлар қайд этилган.

* * *

Наманган абрли газламалар шойи ишлаб чиқариш бирлашмаси истеъмолчиларга таклиф қилган янги газлама «Нилуфар» деб аталди. Ялтироқ иплардан қатор ҳошиялар ўтказилган чиройли, шаффоф газлама истеъмолчилар ўртасида жуда харидоргирдир. Шу туфайли корхонада янги газламани ишлаб чиқаришни кенгайтиришга қарор қилинди. Халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш цехи ходимлари ҳам бу газламанинг харидоргирлигидан фойдаланиб, «Нилуфар»дан бежирим рўмоллар тайёрлашни йўлга қўйдилар. Савдо тармоғидан тушаётган буюртмалар «Нилуфар» наманганлик пўрим қизларнинг дидига ўтирганидан далолат бермоқда.

* * *

Ўзбекистон фуқаро авиацияси бошқармаси тажриба жорий этиш марказининг ходимлари жуда ўткир муаммони ҳал этдилар. Улар хизматини ўтаб бўлган самолёт ғилдираклари ва уларнинг ўқларидан фойдаланиш йўлини топдилар. Улар «Союздорний» ҳамда «Аэропроект» мутахассислари билан биргаликда жумҳурият аэродромларида кўплаб тўпланиб қолган резинадан фойдаланиш технологиясини ишлаб чиқдилар. Махсус ишлов берилганидан кейин ундан аэродромларни қоплаш учун танқис мастика олиш мумкин. Уни ишлаб чиқариш учун қўшма корхона барпо этишга қарор қилинди.

* * *

Уруш ва меҳнат ветеранлари, пенсионерлар В. Панченко билан В. Шчавлев Ангренда биринчи бўлиб шахсий квартира эгалари бўлишди. Ўзбекистон ССР Президентининг фармонига асосан шаҳар ижроия комитети қабул қилган қарорга кўра, бадастур уй уларга шахсий мулк сифатида топширилди. Ҳозир маҳаллий Советлар ветеранлар яшаб турган яна ўнлаб уйлар ва коттежларни шахсий мулк қилиб топшириш учун тайёрламоқда.

* * *

«Средазтрансстрой» ва «Ташметрострой» трестлари жамоаларига биринчи ярим йиллик иш якунларига кўра, кўчма қизил байроқлар ва пул мукофотлари топширилди. Иттифоқ Транспорт қурилиши министрлигининг ҳайъати билан тармоқ касаба уюшмаси Марказий Комитетининг президиуми улар меҳнатини шундай тақдирлади. Тақдирланганлар орасида «Самаркандтрансстрой» тресті ходимлари ҳам бор. Бу жамоалар сўнгги йиллар давомида Бутуниттифоқ меҳнат беллашувида доимий равишда совринли ўринларни олиб келмоқда. Улар мамлакатда биринчилардан бўлиб ўзини ўзи пул билан таъминлашга асосланган хўжалик ҳисобининг иккинчи модели бўйича ишлашга ўтганлар.

* * *

«Зилзилабардошлик» жумҳурият илмий-техникавий дастури лойиҳаси устидаги иш тугалланди. Уни тайёрлашда қурувчилар, меъморлар, зилзилашунос олимлар иштирок этдилар. Дастурда зилзила таъсирини ўзида синаб кўрган иншоотларни паспортлаштириш кўзда тутилган, ер ости иншоотлари ва бинолар пойдеворлари зилзилабардошлилигини таъминлаш тадбирлари белгиланган. Дастурнинг асосий мақсади — зилзилалар туфайли кўриладиган зарарни камайтириш, одамлар хавфсизлигини таъминлашдир.

* * *

«Узбитхим» ишлаб чиқариш бирлашмаси шу корхона маъмурияти, касаба уюшмаси комитети ва меҳнат жамоаси кенгашининг қарорига биноан ўз меҳнаткашлари обуна бўладиган газета ва журналлар нархининг ярмини тўлашни ўз зиммасига олди. Бунинг устига, «Узбитхим»нинг ҳар бир ходими ҳар қандай нашрга ҳеч қандай чеклашларсиз обуна бўлиши мумкин. Бу катта даромад олаётган бутун жамоанинг бир маромда ишлаши туфайли мумкин бўлди. Тошкентлик химиклар масалан, танқис кир ювиш порошогининг ўзини йил охиригача планга қўшимча равишда 28 минг тонна ишлаб чиқарадилар.

(ЎзТАГ).

МАИШИЙ ХИЗМАТДАГИ МАШМАША

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ» БОНГ УРАДИ

Тошкент вилояти аҳолига маиший хизмат кўрсатиш бошқармаси жумҳуриятимизда шу тармоқдаги илғор жамоалардан бири саналади. Беш йилликнинг ўтган даврида вилоятда 1,2 миллион сўмлик капитал маблағ ўзлаштирилди. Чирчиқ, Олмалиқ, Келес шаҳарларида ҳамда Ўртаовул посёлкасида аҳолига маиший хизмат кўрсатиш уйлари фойдаланишга топширилди. 149 та янги сартарошхона, 40 та қабул пунктлари ва бошқа бир қатор иншоотлар ишга туширилди.

Қишлоқ аҳолисига хизматни яхшилаш борасида ҳам ибратли ишлар амалга оширилмоқда. Кейинги тўрт йил ичида жойларда 418 та хизмат кўрсатиш шоҳобчалари очилди. Мавжудларининг моддий-техника базаси мустаҳкамланди. Хизмат кўрсатиш турлари 45 тага кўпайди. Белгиланган топшириқлар деярли барча кўрсаткичлар бўйича ортиғи билан адо этилмоқда.

Бироқ масаланинг моҳиятига чуқурроқ назар ташласангиз, бу соҳада йўл қўйилган камчиликлар, ечимини тополмаётган муаммолар кўплигининг гувоҳи бўласиз.

Жумҳуриятимиздаги йирик саноат шаҳарларидан бири Чирчиқни олиб кўрайлик. Бу ерда йилига аҳоли жон бошига 17 сўм 76 тийинлик хизмат кўрсатилаяпти. Тўғри, бу кўрсаткич аксарият районларда 7—8 сўмдан ошмайди. Афсуски, Тошкент вилоятида илғор саналган Чирчиқ шаҳрида ҳам муаммолар кўп. Жумладан кимё комбинати, пойабзал корхонаси, уйсозлик ҳамда қурилиш саноати комбинатлари каби йирик корхоналарда ишчиларга маиший хизмат кўрсатиш бутунлай ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Тўғрироғи, юқоридаги корхоналарда ҳатто сартарошхона, пойабзал тузатиш дўкончалари йўқ. Вилоят бошқармаси маъмурияти томонидан йўлланаётган хатлар эса жавобсиз қолмоқда.

Тошкент вилоятидаги бир қатор жамоа ва шўро хўжаликларида ҳам умуман маиший хизмат кўрсатиш шохобчалари йўқ. Оққўрғон районидаги «Озод» шўро хўжалиги, Оҳангарон районидаги «Октябрь» шўро хўжалиги, Бўка районидаги Карл Маркс номли жамоа хўжалиги, Калинин районидаги «Текстильщик» шўро хўжалиги, Коммунистик районидаги «Соҳибкор» жамоа хўжалиги, Ғалаба районидаги «Победа» жамоа хўжалиги, Паркент районидаги «Навбаҳор» шўро хўжалиги ана шулар жумласидандир. Мазкур хўжаликларда минглаб кишилар далаларда меҳнат қилишади. Улар пахта, мева, полиз маҳсулотлари етиштиришади. Ана шу кишилар соч-соқол олдириш учун ёки фарзандининг оёқ кийимини тузатиш учун район марказларига боришга мажбур бўлмоқдалар. Натижада минглаб кишиларнинг иш вақти беҳудага сарф бўлаяпти. Бунга йўл азобини, асаббузарликни қўшсак, манзара янада яққолроқ намоён бўлади. Бундан ташқари Тошкент вилоятидаги 24 хўжаликда маиший хизматнинг фақат бир тури бўйича, 36 тасида эса 2 турдаги хизмат кўрсатилаяпти, холос.

Вилоятда аҳолига маиший хизмат кўрсатишнинг талаблар даражасида эмаслигига халқ депутатлари шаҳар ва район Советлари ижроия комитетлари ҳам айбдордирлар. Чунки, улар бу борада белгиланган тадбирларнинг бажарилишига панжа орасидан қарамоқдалар. Биргина мисол: ҳар бир район ижроия комитети йил давомида фойдаланишга топширилган умумий уй-жой сатҳидан 0,4 фоизини маиший хизмат тармоқларини кенгайтириш учун ажратишлари керак. Вилоятда бу борадаги план 30 фоизга ҳам бажарилмади. Бўка, Ғалаба, Коммунистик, Калинин, Чиноз, Янгийўл районларида 1 квадрат метр ҳам жой ажратилмади. Бундай аҳволда маиший хизмат кўрсатишни яхшилаб бўладими?

Жумҳуриятимизда ҳар йили кўплаб митти районлар қад ростлаяпти. Лекин уларнинг аксариятини лойиҳалаштиришда маиший хизмат кўрсатиш шохобчалари кўзда тутилмайди. Хўш, нега? Қолаверса, маиший хизматнинг бугунги аҳволини бор-йўғи 0,4 фоиз жой ажратиш билан яхшилаб бўлмайди. Бу рақамни вақтинча бўлса ҳам 3—4 фоизга кўтариш керак.

Бугунги кунда вилоят аҳолига маиший хизмат кўрсатиш бошқармаси ходимлари белгиланган нормадаги 217 минг 413 квадрат метр ўрнига 122 минг 068 квадрат метр саҳнли жойда меҳнат қилишаяпти. Хўжаликлар ҳисобига бунёд этилиши керак бўлган иншоотлар қурилиши плани бор-йўғи 20—25 фоизга бажарилди. Ангрендаги кулолчилик заводи, Бекобод металлургия корхонаси, Янгийўл ғишт заводи, Янги Тошкент консерва заводи каби кўплаб корхоналар маиший хизмат кўрсатиш тармоқларини ривожлантириш борасида белгиланган тадбирларни бажара олмадилар.

Яна ачинарли томони шундаки, вилоятда мавжуд 30 фоиз маиший хизмат кўрсатиш тармоқларида иссиқ ва совуқ сув йўқ. Бу борада Ғалаба, Бекобод, Пискент, Паркент, Оққўрғон районларида аҳвол, айниқса ёмон.

Очиғи, каминалари кейинги беш-ўн йил ичида кийим тиктириш учун зарур бўлган, дидга мос матоҳларнинг ателье модларда турганини кўрганим йўқ. Сабабини сўрасангиз, таъминотчиларни айблашади. Улар ҳам ҳақ. Масалан, жорий йилнинг ўтган саккиз ойида область аҳолига маиший хизмат кўрсатиш бошқармаси 4 миллион сўмлик атрофида шойи материаллари олиш керак эди. Унинг ярми ҳам берилмаган.

Вилоятда шу тармоққа бўйсинувчи корхоналарга ўрнатилган ускуналарнинг тенг ярми талабга жавоб бермайди. Тўғрироғи, улар деярли яроқсиз ҳолга келиб қолган. Ҳатто оддий игна топиш ҳам муаммо бўлиб турибди.

Сўнгги пайтда бозор иқтисодиёти ҳақида кўп гапирилмоқда. Бу борада маиший хизмат кўрсатиш ходимлари ҳам ўз тадбирларини белгилашаяпти. Маълум бўлишича, бошқармада бир киши ишлайдиган 829 та, 2—3 киши меҳнат қиладиган 285 та шохобча бор экан. Айни пайтда ана шундай кичик шохобчаларни ижарага бериш йўлга қўйилаяпти.

Умуман, жумҳуриятимизда аҳолига маиший хизмат кўрсатиш аҳволи талабга жавоб бермайди. Бу тармоқни ривожлантириш, аҳволни яхшилаш ҳақида кўп гапирилаяпти. Аммо ўзгариш йўқ. Ўйлаймизки, қуруқ гапдан амалий ишга ўтиладиган пайт аллақачон келган.

И. ИСМОИЛОВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

ЎЛКАМИЗДА ПИШИҚЧИЛИК

Ленин ордени ва Октябрь инқилоби ордени соҳиби Ҳусанбой Абдураҳмоновни Янгиқўрғон районидаги Карл Маркс номли жамоа хўжалигида каттаю кичик ҳурмат-эҳтиром билан тилга олади. У 26 йил мобайнида бригадага раҳбарлик қилди. Ҳозир пенсияда. Шунга қарамасдан отахон бир гектар янги токзор барпо этди. Бу йил эл дастурхонига 5 тонна ўрнига 15 тонна неъмат топширмоқчи.

СУРАТДА: Ҳусанбой ота Абдураҳмонов невараси билан бирга узум узмоқда.

* * *

Чортоқ районидаги «Ўзбекистон» давлат хўжалиги боғдорчиликка ихтисослашган. Етиштирилган ноз-неъматларнинг маълум қисми шу ердаги консерва цехида қайта ишланиб, савдо шохобчаларига етказиб берилаяпти. Кичик корхона ишчи-хизматчилари бу йил 625 минг шартли банка маҳсулот тайёрлаш учун астойдил ҳаракат қилмоқдалар. Суратда пешқадам ишчи Дилфуза Ғафуровани кўриб турибсиз.

Т. ҲАМРОҚУЛОВ олган суратлар.

ҚАЙТА ҚУРИШ ЖАБҲАСИДА

ЗАВОД ҚУВВАТИ ОШМОҚДА

СССР Автомобиль ва қишлоқ хўжалик машинасозлиги министрлигининг Марҳамат шаҳрида жойлашган 26-давлат подшипник заводига маҳсулот сифатининг ёмонлиги тўғрисида бирорта ҳам шикоят тушмаган. Навқирон корхона меҳнаткашлари Андижон гидромелиоратив техникумидан ижарага олинган бинода ҳозирча халқ истеъмол молларини: боғбонлар учун махсус пичоқлар, дераза ва эшик тутқичлари тайёрлашни йўлга қўйдилар.

Келаси йилдан бошлаб жамоа асосий маҳсулот — қишлоқ хўжалик машиналари учун подшипниклар тайёрлашга киришиши лозим. Шунинг учун ҳам бу ерга Москва ва Саратовдан кўплаб ускуналар олиб келинмоқда.

Янги корхонанинг смета нархи — 45 миллион сўм. Шундан 13 миллион сўми қурилиш-монтаж ишларига мўлжалланган. Ишлаб чиқариш корпусларини келаси йили «Андижанирстрой» трести жамоаси қура бошлайди. Биринчи навбат ишга туширилганидан кейин бу ерда қарийб тўрт минг киши ишлаши мумкин бўлади.

Айни пайтда ижтимоий-маданий-маиший объектлар — уй-жойлар, болалар боғчалари, 400 ўринли касалхона комплекси бўлган поликлиника ҳам қурила бошланади.

Ҳозир 26-давлат подшипник заводида 365 киши ишлаяпти. Булар асосан Марҳамат шаҳри ва шу атрофдаги қишлоқларда яшовчи аҳолидир. Лекин тез орада бу ерда жамоанинг анчагина кенгайиши кутилмоқда — икки йилдан буён марҳаматликлардан 170 киши Саратовдаги ўз ҳамкасблари маҳоратини ўрганмоқда. Яна юз киши Москвадаги 1-давлат подшипник заводида касб эгалламоқда.

ҚЎШИМЧА ҲАҚ

Тошкент тўқимачилик комбинатини ижарага ўтказиш жамоа иш шароитларини сифат жиҳатидан янгича баҳолашни тақозо этди. Корхонанинг меҳнатни илмий ташкил қилиш бюроси атроф муҳитини муҳофаза қилиш лабораторияси билан биргаликда тўқимачиларга ёмон меҳнат шароитлари эвазига тўланадиган қўшимча ҳақ миқдорини асосли тарзда ҳисоблаб чиқди.

Қўшимча ҳақ ҳар бир иш тури учун алоҳида белгиланади. Бунда ҳамма нарса — бино ҳарорати, ҳаво намлиги, чанг, шовқин... ҳисобга олинади. Меҳнат шароитлари оғир бўлган участкаларда қўшимча ҳақ миқдори 12 фоизга етади, айрим ҳолларда эса 24 фоизни ташкил қилади. Ҳозирнинг ўзидаёқ бир ярим мингдан зиёд киши ўз маошига қўшимча ҳақ олди.

Лекин бундай қўшимча ҳақ тўлашлар, корхонадагиларнинг фикрича, мувақкат чорадир. Комбинатда қилинаётган реконструкция яқин вақт ичида тўқувчиларга ишлаш ва дам олиш учун нормал шароитларни яратиш имконини беради. Ўшанда тўланаётган бу қўшимча ҳақларга ҳожат қолмайди.

«СИТОРА» КЎККА ТАЛПИНАДИ

Самарқанд вилоят ижроия комитети ҳузурида ишлаётган «Ситора» давлат консорциуми ходимлари афтидан тез орада Ирландияга бориб келишларига тўғри келса керак. Сафардан мақсад эркин иқтисодий зонада жойлашган машҳур «Шаннон» халқаро аэропортининг иши билан танишишдан иборатдир.

«Ситора» консорциуми қадимий шаҳарда янги аэропорт қуриш ва ундан фойдаланиш учун ташкил қилинган. Бу аэропортга тез орада «халқаро» аэропорт мақоми берилади. Самарқанд бирлашган авиаотряди, «ИНПО» ёшлар илмий-техник ижодиёти маркази, «Самарқандгеология» ишлаб чиқариш бирлашмаси, Ўзбекистон ва Рига тижорат инновация банклари, Испания, Япониядаги чет эл фирмалари «Ситора»нинг акционерлари бўлишди. Ўзбекистон ССР Министрлар Кенгаши билан СССР Фуқаро авиацияси министрлиги пайчилар бўлиш ниятидадирлар.

— Шаҳримиз — тан олинган сайёҳат маркази, кўп асрлик шонли тарихга эга бўлган шаҳар, — дейди Самарқанд бирлашган авиаотрядининг командири, СССР халқ депутати И. Сайдаҳмедов.— Лекин аэропортимиз қуввати, унинг техник имкониятлари етакчи хорижий авиакомпанияларнинг самолётларини қабул қилиш имконини бермайди. Шунинг учун ҳам «Ситора» консорциумининг асосий вазифаси мумкин қадар қисқа муддат ичида халқаро классдаги аэропорт қуришдан иборатдир. Шунинг учун биз бу ишга хорижий фирмаларни ҳам жалб этаяпмиз.

Ўнлаб хорижий фирмалар унга ўз хизматларини таклиф қилишди. Америкадаги машҳур Манхэттен-банк унинг молиявий имкониятларини, нуфузини баҳолаб беришни ўз зиммасига олди. Бу банк мутахассислари консорциумнинг ким билан шартнома тузиши фойдалироқ бўлиши тўғрисида узил-кесил хулоса чиқарадилар.

«ТЕРМИЗ» ЧОРЛАЙДИ

Сурхондарё вилоятида «Термиз» ташқи иқтисодий алоқалар уюшмаси ташкил қилинди. Унга қарийб йигирмата саноат корхонаси, жамоа хўжаликлари, савдо ташкилотлари аъзо бўлди.

«Термиз»нинг асосий вазифаси мамлакатимиздаги ва хориждаги уддабурон шериклар ўртасида замонавий технология қурилмаларини олиш учун мол айирбошлаш асосидаги иқтисодий алоқалар ўрнатишдан иборатдир.

Ватанимиздаги корхоналар ва чет эл фирмалари билан самарали ҳамкорлик қилиш истаги иқтисодий зарурат туфайли пайдо бўлди. Уюшма ҳозир — бозор муносабатларига ўтиш арафасида алоҳида аҳамият касб этмоқда. «Термиз» вилоятда шундай масалалар билан шуғулланаётган ягона уюшма эмас. Яна бир уюшма — «Сурхан-Уралимлекс» ҳам ўз олдига худди шундай мақсадларни қўйган. Унинг таркибига Сурхондарё хўжалик ходимларидан ташқари, Свердлов рангли металларга ишлов бериш заводи ҳам кирган.

МАРКАЗИЙ ФАРҒОНАДА ҚЎРИҚХОНА

Фарғона ва Наманган вилоят ижроия комитетларининг қарорига биноан Марказий Фарғонадаги қумлоқ ерларга табиат ёдгорлиги мақоми берилди. Қўриқхона ҳудуди 10 минг гектардан кўпроқ ерни ўз ичига олган.

Бундай қарор қабул қилинишига шу ўлка табиатининг фожиали аҳволга тушиб қолгани сабаб бўлди. Бир вақтлар ўсимликларга бой ерлар ҳувуллаб қолди, нодир жониворлар йўқ бўлиб кетмоқда.

Ўн йилликлар мобайнида ўйламай хўжалик юритиш натижасида йўқ қилиб юборилган нарсаларни энди тиклаш керак бўлади. Бу зона Ўзбекистон ССР табиатни муҳофаза қилиш давлат комитетининг тасарруфида бўлади. Бу ерда кўчатларни кесиш, қумлоқ ерларни ўзлаштириш ва мол боқиш тақиқланган.

НАМАНГАН РАЙОНИДА

ИСТИРОҲАТ МАСКАНИ

Район марказидаги «Еттибулоқ» истироҳат боғи тобора чирой очаяпти. Бу ерда қишлоқ меҳнаткашларининг дам олиб, мазмунли ҳордиқ чиқаришлари учун қулайликлар мавжуд. Яқинда маиший хизмат биноси қурилиб, фойдаланишга топширилди. Музқаймоқ дўкони, болалар аттракциони, спорт майдончаси, шахмат-шашка хоналари доимо гавжум.

Бунёдкорлар бу ерда замонавий чойхона биносини ҳам тикладилар. Бу ерда миллий таомлар тайёрланмоқда.

ҲАМКОРЛИК

Охунбобоев номли колхознинг «Юлдузча» болалар боғчасида кўргазмали кенгаш бўлиб ўтди. Унда райондаги боғчаларнинг мудирлари, катта ва кичик гуруҳларнинг тарбиячилари қатнашдилар.

Мезбон тарбиячилар Маъсуда Каримова ва Ҳанифахон Раҳмонова «Қуён, тулки ва хўроз», «Тулки, хўроз ва мушук» каби театрлаштирилган саҳналарни болалар иштирокида кўрсатдилар. Меҳмонлар мазкур боғчада яратилган шароит билан танишиб, ўз фикр-мулоҳазаларини билдирдилар.

ҚИЗИҚИШ КАТТА

Наманган ноҳияси марказий кутубхонаси қошида эски ўзбек ёзувини ўрганиш тўрт ойлик курси машғулот бошлади. Унга 20 нафар талаба жалб этилди. Талабаларга Наманган давлат педагогика институтининг ўқитувчиси Илҳомжон Халилов дарс бермоқда.

Тингловчилар ўртасида колхозчилар, ишчилар, зиёлилар бор. Ўқиш 100 соатлик дастур асосида олиб борилаяпти.

А. ХОЛМИРЗАЕВ.

ДАРОМАД ҲИСОБИГА

Тошкентдаги «Шарқ гули» бадиий буюмлар бирлашмасининг ходимлари Болгария бўйлаб туристик сафарга жўнаб кетдилар. Йўлланмалар нархининг ярмини корхона тўлади.

Август ойида эса бу ерда ходимлар учун яна бир имтиёз жорий этилди: корхона тушликлар ҳақини қисман тўлашни ўз зиммасига олди. Энди ҳар бир ходим ҳар куни 50 тийинлик талон олаяпти. Бу маблағлар қаердан келаяпти?

— Даромаднинг бир қисмини биз ижтимоий, маданий-маиший муаммоларни ҳал этишга сарфлаяпмиз, — дейди бирлашма бош инженери А. Алимбоев. — Тўла хўжалик ҳисобида ишлаб, корхона меҳнаткашлари ўтган саккиз ой мобайнида пландан ташқари 1 миллион 248 минг сўмлик маҳсулот тайёрладилар. Ана шу пулнинг бир қисми ижтимоий эҳтиёжларга сарфланмоқда.

Бирлашма жамоаси 100 хилдан кўпроқ бадиий буюмлар ишлаб чиқараяпти. Шуларнинг ярми харидоргир моллардир. Бирлашма ходимлари йил охиригача яна камида миллион сўм соф даромад олишни мўлжаллашмоқда.

ХАЛҚАРО ҲАЁТ

ВОҚЕАЛАР, ФАКТЛАР, ЯНГИЛИКЛАР

Тинчлик элчилари анжумани

НЬЮ-ЙОРК. Коннектикут штатининг Нью-Хейвен шаҳрида тинчлик элчилари бўлган шаҳарларнинг учинчи бош ассамблеяси очилди. Унинг асосий мақсади халқаро тинчликни таъминлашда шаҳарларнинг кўп томонлама аҳамиятини ўрганишдан иборат. Ҳар йили ўтказиладиган бу анжуманда турли мамлакатлардаги тахминан 60 шаҳар, шу жумладан саккизта совет шаҳри вакиллари қатнашмоқда. Анжуман иштирокчилари савдо-сотиқ ва иқтисодиёт, маданият, атроф муҳитини муҳофаза қилиш соҳасидаги халқаро алоқаларни ривожлантириш имкониятларини муҳокама қиладилар. Уларнинг фикрича, айни мана шундай ҳамкорлик биринчи навбатда сайёрамизнинг тинч келажагини таъминлаб беради.

Ер юзини уруш хавфидан халос қилиш мақсади билан бирлашган шаҳарлар ҳаракати 1986 йилда юзага келган эди. Ўша йилни БМТ расмий равишда халқаро тинчлик йили деб эълон қилган эди. 1988 йилда Франциянинг Верден шаҳрида тинчлик элчилари бўлган шаҳарларнинг биринчи бош ассамблеяси бўлиб ўтган эди, бу шаҳар биринчи жаҳон урушидаги энг қонли жанглардан бирининг шоҳиди бўлганди. 1989 йилда Варшавада мана шундай учрашув ўтказилган эди.

СЎЛ КУЧЛАР БИРЛАШДИЛАР

БЕРЛИН. Ҳозирги ГФР территориясидаги «Сўллар рўйхати — ДСП» бирлашма билан Шарқий Германия ўлкаларидаги демократик социализм партияси (ДСП) 2 декабрь куни бўладиган умумгермания сайловида биргаликда қатнашмоқчи бўлдилар. Уларнинг бош мақсади — милитаризмни йўқ қилишдан, ижтимоий хавфсизликдан, иқтисодиётни экология нуқтаи назаридан қайта қуришдан ва барча халқларнинг ҳамкорлигига интилишдан иборат. Мазкур ташкилотларнинг Берлинда бўлиб ўтган умумгермания конгрессида сайловолди дастури қабул қилинди. ДСП раиси Г. Гизи бу дастурни Германиядаги сўл кучларнинг тарихий муваффақияти деб таърифлади.

Сўл кучлар блоки сайловда 5 процентли тўсиқни бартараф этишга интилади ва умумгермания парламентида депутатлик ўринларини олишга ҳаракат қилади. У ўзини демократик ҳуқуқлар учун, атроф муҳитни муҳофаза қилиш, тинчлик учун, таълим олиш ва касбкор ўрганиш соҳасида тенг имкониятларга эришиш учун курашувчи «жамиятдаги ва парламентлардаги танқидий овоз» деб ҳисоблайди.

Конгрессда иккала Герман давлатидан 550 га яқин вакил қатнашди. Улар бир қанча иқтисодий муаммоларни баҳолашда, ядро энергетикасидан фойдаланиш масаласида турли фикрларни айтишди. Аммо делегатлар сайловолди курашини биргаликда олиб бориш учун фикрлардаги тафовут тўсиқ бўла олмайди, деб ҳисобламоқдалар.

ГЎЗАЛЛИК ТАНЛОВИ

КИТО. Бутун дунёда мамлакат, қитъа ва ҳатто сайёра гўзаллари унвони учун гўзаллик мусобақаларини ўтказиш одат тусига кирди. Эквадордаги Мачала шаҳрида эса ҳар йили «Бананлар ярмаркасининг биринчи гўзали»... унвони учун халқаро мусобақа ўтказилади. Бу йил ана шундай назокат беллашувида Лотин Американинг амалда барча мамлакатларидан гўзаллик маликалари қатнашадилар. Мусобақа ташкилотчилари уни ўтказишга жиддий ҳозирлик кўришмоқда, Эквадор Президенти Родриго Борха эса Лотин Америкаси гўзалларининг вакилаларини шахсан қабул қилди.

Мусобақа ғолибаларига совринлар ва қимматбаҳо совғалардан ташқари, ўзининг ниҳоятда мазалилиги билан шуҳрат қозонган бир бош эквадор банани ҳам топширилади. Келаси йили бошқа қитъалардан келадиган қизлар ҳам Эквадор мусобақасида бахтларини синаб кўришлари — тропик мевалардан татиб кўриш имкониятига эга бўлишлари мумкин.

ОММАВИЙ НАМОЙИШ

НЬЮ-ЙОРК. Замбиянинг Мис белбоғ вилоятидаги Китва шаҳрида оммавий намойиш бўлди. Унинг қатнашчилари бир партияли система тугатилишини талаб қилдилар. Ассошиэйтед пресс агентлигининг Лусакадан хабар қилишича, 80 мингдан ортиқ киши кўчаларга чиққан.

«Ишчилар ҳукмрон партия ва ҳукуматга агар эркинлик ва демократия бўлмаса, фавқулодда чоралар кўрамиз»,—дейишмоқда, деди намойишда сўзга чиқиб, Замбиядаги обрўли касаба уюшмалари конгрессининг раҳбари Фредерик Чилуба. Ҳукмрон миллий мустақиллик бирлашган партиясининг ўнлаб аъзолари ўз фирқа билетларини йиртиб, уларнинг парчаларини нотиқлар сўзлаётган минбарга отдилар, деб хабар қилади Ассошиэйтед пресс агентлиги. Намойиш қатнашчилари мамлакат президенти Кеннет Каунданинг истеъфога чиқиши талаб қилиб ёзилган шиорларни қайта-қайта такрорлаганлар.

Қуролланган полициячилар намойиш ўтказилаётган жойга яқин ерларда қўриқчилик қилдилар. Лекин бунда зўравонлик қилинмади.

ҒАРОЙИБ ШИФОХОНА

СОФИЯ. Москвалик машҳур экстрасенс Жуна мактабини тугатган бир гуруҳ шифокорлар соғлиқни сақлаш соҳасида давлат якка ҳокимлиги тартибини бузишди. Улар София шаҳрида ўзларининг «Биорелаксация» фирмаларини очишди. Мазкур фирманинг пойтахтда ноанъанавий табобат йўли билан даволайдиган иккита шифохонаси бор. Қобилияти турлича бўлган экстрасенслар беморларнинг соғлиғини тиклаш билан шуғулланишмоқда, уларнинг ҳар бири олий тиббий маълумотга эга. Бундан ташқари, шифобахш ўтлар билан даволаш, нина билан даволаш, даволанишдан кейинги соғлиқни мустаҳкамлаш бўлимларини, шаҳвоний муносабатлар, пардоз-андоз ва пластик жарроҳлик хоналарини очиш режалаштирилмоқда.

«Биз сеҳргар эмасмиз,—дейди фирма ташкилотчиларидан бири доктор Эмил Милев. — Даволашнинг одатдан ташқари усуллари қандайдир ғаройиб усул, деб умид қилиш керак эмас. Асаблари таранглашган беморни эса даволай оламиз, асаб таранглиги кўпгина касалликларга сабаб бўлмоқда».

Судда экстрасенслар фирмаси эътирозсиз ва ҳеч қандай тўсиқсиз рўйхатдан ўтказилди. Лекин собиқ шериклар билан яхши муносабатлар ўрнатиш қийин бўлмоқда — уларнинг кўпчилиги «хусусий шифокорларни» қораладилар ва уларнинг билимдонлигини шубҳа остига қўйдилар.

«Бизникига ўхшаш фирмалар маъмуриятчи шифокорлар учун айниқса хавфлидир, — дейди доктор Милев.— Лекин бизнинг кўпгина ёш шерикларимиз биздан ўрнак олишга жазм қиладилар, деб ўйлайман».

ОМБОРДА ЁНҒИН

НЬЮ-ЙОРК. «Юпитер» танкери ичида кучли портлаш рўй берди. Мичиган штатининг Бей-сити шаҳри яқинида Сагино дарёси соҳилидаги портда унинг юки тушириб олинаётган эди. Сўнгги маълумотларга қараганда, экипаж аъзоларидан 18 кишининг 15 нафари жароҳатланган ва куйган, улар касалхоналарга ётқизилган, бир киши бедарак йўқолган.

Соҳил бўйларидан осмонга қуюқ тутун ўрламоқда. Кемани буркаб олган аланга шу қадар кучлики, ўт ўчирувчиларнинг ҳатто ёнаётган танкерга яқинлашишлари қийин бўлмоқда. Ўт ўчирувчи кема ва бу ерга чақирилган вертолётларга катта умид боғланмоқда. Улар ўт ўчиришнинг махсус воситалари билан жиҳозланган. Маҳаллий маъмурлар, агар ёнғинни тез ўчиришга муваффақ бўлинмаса, иккинчи марта, янада кучлироқ портлаш рўй бериши мумкинлигидан ташвишга тушмоқдалар. Соҳил соқчилиги вакилининг хабар қилишича, танкер ичида икки миллион галлондан кўпроқ бензин бор.

Бу АҚШда рўй берган биринчи кўнгилсиз ҳодиса эмас. Бир мунча вақт илгари Техас штатининг Хьюстон шаҳри яқинидаги нефть омбори цистерналаридан бири портлаб кетганди. Ёнғин бир неча соат қутурган, бироқ ўт ўчирувчилар уни ўчиришга муваффақ бўлишганди.

ҚИТЪАЛАР ОША

ПРАГА. Ҳукумат таклиф этган иқтисодий ислоҳотни таҳрир қилишни ЧСФР федерал мажлисининг депутатлари талаб қилган эдилар. Шу талабга биноан текшириш ўтказган парламент экспертлари ислоҳот концепциясига шубҳа билдирдилар. Чехословакия парламенти иқтисодиётни тубдан ислоҳ қилиш лойиҳасини муҳокама қилишга киришмоқда, бу ўзгартишлардан кўзатилган асосий мақсад буйруқбозлик-маъмурият ч илик усулидан эркин бозорга ўтишдир.

Бозор иқтисодиётига ўтиш йўли яқиндагина туюлганичалик силлиқ ва осонгина бўлмаслиги мутлақо равшан. Мамлакат қонун чиқарувчи олий органи иккала палата комитетларининг мажлисида ўтган ҳафтада таклиф қилинган ислоҳот лойиҳаси хусусида бир талай танқидий мулоҳазалар айтилди. Таниқли олим, Прага иқтисодиёт институтининг профессори Милан Матейканинг фикрича, ҳукумат концепцияси ҳақиқий аҳволдан ажралиб қолган ва фақат илмий таҳлиллар асосига қурилган. У иқтисодий ўсишнинг молиявий барқарорликка қарамлигини ҳам рад этди. Ҳукумат лойиҳаси мухолифларининг нутқларида, жумладан, ислоҳотнинг ҳукумат концепцияси жорий этилиши 20 фоизлик ишсизликка олиб боради, деб таъкидланди. Аммо бу рақам ҳам тахминийдир. ЧСФР меҳнат ва ижтимоий ишлар вазирлигининг маълумотларига кўра, келгуси йилдаёқ мамлакатдаги ишсизлар 400—500 минг кишига етиши мумкин.

ВАШИНГТОН. Президент Жорж Буш ўртага қўйган вазифаларни бажариш мақсадида Форс кўрфазида АҚШ қуролли кучлари тобора кўпайтириб борилмоқда, деди президентнинг миллий хавфсизлик масалалари билан шуғулланувчи ёрдамчиси Брент Скоукрофт якшанба куни Си-би-эс телекомпанияси мухбири билан суҳбатда. «Биз бу ерда вужудга келган вазиятга мувофиқ куч-қудрат тўплаяпмиз,— деди у.— Ироқ ихтиёрида 900 минг кишилик қуролли кучлар борлигини эсда тутиш керак... Саддам Ҳусайн бизнинг ниятларимиз жиддийлигини билишини хоҳлаймиз».

НЬЮ-ЙОРК. АҚШ маъмуриятининг сиёсатини, аввало унинг Форс кўрфазидаги ҳозирги вазиятга ёндашувини кўпчилик америкаликлар маъқуллашмоқда. Нуфузли «Тайм» ҳафтаномаси Си-эн-эн телекомпанияси билан биргаликда жамоатчилик фикрини билиш мақсадида ўтказган сўнгги савол-жавобнинг бу ерда эълон қилинган натижалари шундан дарак беради.

Саволларга жавоб қайтарганларнинг 71 фоизи Жорж Бушнинг Оқ уй бошлиғи лавозимидаги фаолиятини ёқлаган. Савол-жавоб қатнашчиларининг бундан ҳам кўпроғи — 75 фоизи Ироқнинг Қувайтга бостириб кириши оқибатида келиб чиққан можарога аралашиб, АҚШ президенти тўғри йўл тутди, деган фикрда турибди. Уларнинг 18 фоизи бунга қарши фикрни билдирди.

500 киши иштирокида ўтказилган тадқиқот якунларидан маълум бўлишича, аксарият америкаликлар бу можарони ҳарбий воситалар ишлатмай бартараф қилиш керак, деган фикрга мойилдирлар. Улардан 59 фоизи Ироқни Қувайтдан ўз қўшинларини олиб кетишга мажбур қилиш учун унга қарши жорий этилган иқтисодий қамални давом эттиришни ёқлаб чиқди. 19 фоизи эса, аксинча, бу мақсадга эришиш учун Ироққа қуролли ҳужум қилиш керак, деб ўйламоқда. Саволларга жавоб қайтарганларнинг 16 фоизи эса Форс кўрфази атрофидаги Америка қуролли кучларини қисқартириш керак, деган фикрни билдирди.

ИСЛОМОБОД. Ҳиндистон билан Покистон ўртасида Кашмирдаги чегара чизиғида аҳвол кейинги вақтда анчагина чигаллашди. Покистон матбуотининг хабарларига қараганда, Музаффаробод шаҳридан тахминан 160 километр шарқда жойлашган Кел тоғ довони атрофида жуда хавфли вазият вужудга келган.

Бир-биридан бир километр масофада турган Покистон ва Ҳиндистон қўшинлари июлнинг иккинчи ярмидан бошлаб тўп ва миномётлардан бир-бирларига қарши доимий ўқ отиб турибдилар. «Нейшн» газетасининг таъкидлаб ёзишича, отишма давомида иккала томон талафот кўрди. Шу газета довон атрофидаги вазиятни тасвирлаб, ҳақиқатда у ерда ҳозирнинг ўзидаёқ «сустроқ жадалликдаги жанговар ҳаракатлар» давом этмоқда, деб ёзади.

(ТАСС).

ДЕҲҚОН ТАҚДИРИ

ИЖОДХОНАГА БИР НАЗАР

Ҳар бир ёзувчининг ижодий қиёфаси, истеъдоди, ғоявий ва маънавий қарашлари, бадиий услуби ва маҳорати, хуллас эстетик мезони — унинг асарлари билан белгиланади. Ана шу нуқтаи назардан драматург Яздон Худойқуловнинг ижодига бир нигоҳ ташлаш ниятидамиз. Унинг биринчи саҳна асари — «Дугоналар» 1962 йилда ёзилган. Ўша даврдан бошлаб турли йилларда Ҳамза номли ўзбек давлат академик драма, Муқимий номли музикали драма, шунингдек жумҳуриятимизнинг бошқа вилоят ҳамда шаҳар театрларида унинг қатор асарлари қўйилиб, томошабинга манзур бўлди. Ҳозир ҳам уларнинг айримлари, жумладан «Кампир кетармиш» (Муқимий номли театр), «Суд» (Каттақўрғон театри) каби асарлари репертуардан жой олиб турибди. Муаллиф яратган пьесаларнинг мазмуни ўзгача бўлса ҳам, уларни умумлаштирувчи, бир-бирига яқинлаштирувчи жиҳатлар мавжуд.

Дастлаб кўзга ташланадиган нарса шуки, ҳамма пьесаларда қишлоқ ҳаёти, замондош деҳқон тақдири ўз аксини топган. Бинобарин, муаллиф доимо дала заҳматкашининг қисматига ҳамдард, ҳамнафас бўлган, унинг ҳаёти, кечинмаси билан яшаган.

Саҳна асарларини бир-бирига яқинлаштирган яна бир омил — айрим образлар асардан асарга кўчган, яъни бир йўсинда ҳал этилган. Раҳима («Дугоналар»), Собир («У келди-ю...»), Нодир («Севгини ардоқлаш керак») — колхоз раислари; механизатор Раъно, архитектор Сайёра, агроном Зебо (шу асарлардан); иғвогарлар Нурмат, Эргаш (булар ҳам шу асарлардан) ва бошқа образлар бунга мисол бўла олади. Бу қайтариқ эмас. Бу образларнинг тақдири, кечинмалари турли шароитда ўтади, айримларининг касбикори ҳам бўлак. Лекин уларнинг феъл-атвори, табиати, интилиши, ҳаракати, нияти кўп жиҳатдан бир. Бу нуқсон эмас. Аксинча, муаллиф воқелигимизда кўп учрайдиган замондошларимизнинг образини бадиий умумлаштиришга эришган. Ҳатто, Сожида, Бўрон каби шошқалоқ, «санамай саккиз» дейдиган шаллақи аёллар тимсолида ҳам бу ҳолни кўрамиз.

Колхозга Зебо исмли олий маълумотли ёш агроном келади-ю, ҳаммани оёққа турғизади. Дангаса, ишёқмас ва маишатга берилган кимсаларга бу қаттиқ ботади. Ҳатто, ёш раис Собирнинг ҳам тинчлиги бузилади... Шунинг учун ҳам муаллиф 1965 йилда ёзган драмасини «У келди-ю...» деб номлаган.

Ҳа, Зебо колхозга келиши билан енг шимаради. Собирни севса ҳам, уни ютуқлар, ўринсиз мақтовлар гангитиб қўйганини сезади: «...Сизни шу даражага кўтарган деҳқонларни менсимай, улар билан ҳисоблашмай... ишни фақат пландан иборат деб билиб, шу планни амалга ошираётганларни унутиб қўйгансиз», деб унга тик гапиради. Зебо биринчи галда пахтакорнинг тирикчилиги, маданий ва маиший ҳаёти ҳақида қайғуради. «Мен партком бўлганлигим учунгина эмас, шу колхознинг аъзоси бўлганим учун жоним ачиганидан гапираман», дейди у Собирга. Энг муҳими, Зебо ҳашаротларга қарши кураш биологик йўл билан олиб борилиши зарурлигини, шунда тонналаб заҳарли химикатлардан воз кечиш мумкинлигини Собирга уқтиради.

Қаранг, бу муаммолар пьесада чорак аср илгари кўтарилган, бироқ улар бугун ҳам ўз аҳамиятини йўқотмаган, долзарблигича қолган. Бундан ташқари асарда Нурмат нимта образи тимсолида жамиятимизда мавжуд бўлган айрим иллатли шахслар, айни вақтда кишиларнинг тинчлигини бузиб, уларнинг меҳнатига халақит бераётган, бахтларига рахна солаётган иғвогарларнинг ярамас кирдикорлари фош қилинади. Муаллиф иғвогарнинг феъл-атворини, қиёфасини ҳаққоний кўрсатибгина қолмай, бу ғоят хавфли иллатнинг табиати, келиб чиқишининг сабабларини ҳам очиб берган; иғвогарлик бу — шунчаки жузъий нуқсон эмас, балки ижтимоий ёвузлик эканлигини таъкидлаган. Бу иллат жамиятимиздан ҳали йўқолган эмас. Бинобарин, пьеса бу жиҳатдан ҳам ўз қимматини сақлаган.

Я. Худойқуловнинг 1970 йилда ёзилган «Орият» номли асари одамларни имонли, инсофли, виждонли, ориятли бўлишга ундайди, юраги қора, нияти бузуқ худбинларни қоралайди. Асарда қаҳрамонлар ўртасида очиқдан-очиқ кескин тўқнашувлар деярли берилмаган. Асосий кураш Элбек билан Муҳаббатнинг қалбида ўтади, қарама-қарши ҳис-туйғулар ўртасида рўй беради. Шунинг учун ҳам бу асар туб маънода психологик драмадир. Агар асар шу кун нуқтаи назаридан яна бир кўздан кечирилса, унинг таъсир кучи, аҳамияти янада ошган бўларди, деган фикрдамиз.

Улуғ Ватан урушининг ғалабасига атаб 1975 йилда Я. Худойқулов «Лукаш Ботир» драмасини яратди. Асарнинг бош қаҳрамони сифатида Самарқанд вилоятига қарашли Иштихон ноҳияси Метан қишлоғида яшаган Луқмон Ўроқовнинг сиймоси берилган.

Асарнинг асосий мавзуи — она-Ватанни ҳимоя қилишда турли миллат вакилларининг душманга қарши нафрати, қонли жангларда тобланган дўстлигини тасвирлаш эди. Афсуски, кейинги йилларда драматургиямизда халқлар ўртасидаги дўстлик ва биродарликни мустаҳкамлашга даъват этадиган саҳна асарлари деярли пайдо бўлмаяпти. Улар, айниқса, миллатлараро муносабатлар кескинлашиб бораётган ҳозирги кунда ниҳоятда зарур. Шу нуқтаи назардан қараганда, «Лукаш Ботир» сингари саҳна асарларига эътибор кучайиши лозим.

«Севгини ардоқлаш керак» пьесаси 1977 йилда ёзилган. Унинг номига қараганда, муҳаббат бош мавзу бўлса керак, деган фикр туғилади. Тўғри, пьесада севги ҳам бор. Бироқ у асосий муаммо эмас. Колхоз раиси Нодир ҳосил етказишдан ташқари, қишлоқда деҳқон учун шинам турар жойлар, ҳордиқ чиқарадиган қароргоҳ ва боғ-роғлар, шифохона, маданият ва спорт комплекси, мактаб, шунингдек, маиший хизмат корхоналари барпо этиш иштиёқи билан яшайди. Асардаги воқеалар Нодир билан қурилиш ташкилотининг вакили Зарип ўртасидаги зиддият атрофида содир бўлади. Муаллиф бу драмани 1980 йили қайта ишлаб, образларни янада такомиллаштирди, тўқнашувларни кучайтирди.

Қишлоқ мактабининг ўнинчи синфини тугатган ўқувчилар, ўзларининг комсомол йиғилишида колхозда қолиб, сиртдан ўқишга аҳд қилишади. Улар орасида Ёдгор ҳам бор. У Шодмон ота билан Бўстон холанинг ягона фарзанди. Бироқ ота-она унинг тақдирига турлича қарашади. Шодмон ота ўғлининг институтда сиртдан ўқишини маъқуллайди. «Аввал бошини иккита қилиб қўяман. Ишлайдиям, илм ҳам олаверади. Яна бола-чақа фойдага қолади...» дейди. Бўстон хола эса Ёдгорни олий маълумотли қилиш учун ҳатто олдиндан воситачига олти минг сўм пул ҳам бериб қўяди. Лекин буни ҳаммадан сир сақлайди. Унинг фикрича: «Обрў келса, отангни сот деганлар» йўриғида иш тутиш керак. Шодмон хотинининг бу хатти-ҳаракатини қоралаб: «Токи тирикман, ўғлимни пул бериб ўқитмайман... Кўраяпмиз пул билан ўқиб келганларнинг ҳолини, на сут, на қатиқ... Ўқишга кетганларнинг ўнтадан биттаси қишлоққа қайтиб келмайди... Ёз бўйи ток тагидан кетмай, тер тўкиб топган тўрт-беш сўм пулимни ўз қўлим билан қандайдир бир муттаҳамга элтиб беришим керакми?» дейди.

Хуллас, шу масала атрофида Шодмон ота билан Бўстон хола ўртасида можаро кучайиб боради... Кампир аразлаб уйдан бош олиб кетмоқчи ҳам бўлади. Бироқ у катта пулни олган воситачи қамалганлиги ҳақидаги хабарни эшитгач, ҳушидан кетади...

Шундай қилиб, Я. Худойқулов «Кампир кетармиш» лирик комедиясида икки кекса колхозчининг можароси орқали бирга ўнни қўшиб одамлар ҳисобига ҳамёнини тўлдираётган текинхўрлар ва юлғичларни фош қилган, шундай нопокларни кўриб-кўрмасликка, билиб-билмасликка олган кимсаларни қоралаган, оғзи мойланиб, кун оша қуюқ зиёфатни еган, кўзини кўрликка, қулоғини карликка солганлар, Бўстон холадек лақмалар устидан кулган. Ижодкорнинг аксарият асарлари сингари бунда ҳам кўпгина образлар мукаммал ишланган, ҳар бирининг ўзига хос феъли, тили, маънавий дунёси, ҳиссиёт олами жонли берилган. Бу асар саккиз йилдирки, саҳнадан тушмай келаётир.

Худди шу фикрларни Я. Худойқуловнинг «Суд» драмаси ҳақида ҳам айтиш мумкин. Пьеса замондошимизнинг халқ олдидаги фуқаролик садоқати, ўз виждони олдидаги бурчи тўғрисида ҳикоя қилади. Инсон ҳалол, номусли, пок қалбли, ўзига талабчан, камтарин бўлмасдан, бошқа заҳматкаш ҳақида қайғурмасдан туриб, туб маънода ҳақиқий инсон бўлиши мумкин эмас. Мазкур асарда ана шу ғоя олдинга сурилган. У ўзининг мавзуси, мазмуни билангина эмас, образлар характерининг ишланиши, улар ўртасида вужудга келган ички ва ташқи тўқнашувларнинг ҳаёт ҳақиқати асосида бадиий ифодалангани билан ҳам замонавийдир.

Ниҳоят, Я. Худойқулов 1989 йилда «Менинг дардим» номли психологик драма яратди. Бу асарда ҳам фожиавий воқеалар рўй беради. Бир қишлоқдан беш йигит ҳарбийга чақирилади. Уларнинг ҳаммаси Афғонистонга жўнатилади. Тўрттаси ҳалок бўлади. Фақат Эрали уйига қайтади... У ҳарбийга олинмасдан бир неча кун илгари жонидан ортиқ севгиси Гулруҳга уйланган эди. Эрали Афғонистонга кетгач, қайлиғи қайнонаси Сарви хола билан якка қолади. У Эралига бўлган чексиз ва пок муҳаббати ҳамда бўйидаги фарзанди ҳақида ширин хаёллар, ажойиб орзулар билан яшайди. Кўп ўтмай Эрали икки оёқсиз, икки қўлсиз ва кўзларидан ажралган ҳолда уйига қайтади. Ана шу саҳнадан бошлаб Эрали, Сарви хола ва Гулруҳнинг алами, фиғони, изтироби ва оғир кечинмаларининг гувоҳи бўламиз...

Бу қаҳрамонларнинг тақдири киши қалбини қаттиқ эзади. Фақат Афғонистонда ҳалок бўлганлар эмас, бугун, тинчлик кунларида ҳарбий хизматини ўташга жўнаган фарзандларимизнинг айримлари сабабсиз ҳалок бўлаётгани ҳам беихтиёр хотирамизга келади.

Яздон Худойқуловнинг асосий саҳна асарлари ҳақида фикр юритиб, шуни таъкидлаш мумкинки, унинг пьесалари, қачон ёзилганидан қатъий назар, бугун ҳам мавзуси, ғоявий-бадиий моҳияти жиҳатидан ўз аҳамиятини йўқотган эмас. Улар катта маънавий ва эстетик озиқа беради. Тўғри, уларнинг бадиий савияси турлича. Хусусан, айрим ижобий қаҳрамонларни талқин этишда, ўзига хос тилини белгилашда камчиликлар ҳам учрайди. Бу, айниқса, дастлабки даврда ёзилган пьесаларга тааллуқли. Масалан, Раҳима опа, Ўктам, Собир каби образларда оддийлик етишмайди, уларни дабдабаликдан, баландпарвоз гаплардан холи этиш керак. Фикримизча, «Менинг дардим» драмасининг муқаддимаси ва хотимасини ифодалашда кучлироқ, таъсирчан бадиий воситалар топиш зарур.

Я. Худойқулов деҳқон тақдири, унинг колхозлаштириш давридан бошлаб ҳозирги кунгача босиб ўтган довонлари, чеккан азоби ва қувончи ҳақида саҳна асари ёзишга бор кучини, истеъдодини бағишлаган. Унинг драматург сифатида ўзига хослиги ҳам шунда.

Фрунзе ЖЎРАЕВ,
санъатшунослик номзоди.

Ўзбек тилига давлат мақоми берилганига яқинда бир йил бўлади. Бу вақт ичида қонунни амалга ошириш учун муайян ишлар қилинди.

СУРАТДА: 1-ўрта ҳунар-техника билим юрти муаллимаси Зироат Шарипова Самарқанддаги бурғилаш ва қаттиқ қотишмали асбобларни яратиш ҳамда ишлаб чиқариш тажриба заводининг мутахассислари билан ўзбек тилини ўрганиш бўйича машғулот ўтказмоқда.

Р. ҒАФУРОВ олган сурат. (ЎзТАГ).

Янги рисола

ШИФОБАХШ НОЗ-НЕЪМАТ

Бу китобни жумҳурият «Медицина» нашриёти чоп этди. Рисола газетхонларга яхши таниш бўлган доришунос Мирзамир Мирзашарипов қаламига мансуб. Унда дармондориларга бой шифобахш неъматлар билан тўғри овқатланишнинг аҳамияти ҳақида фикр юритилади. Чой, нон, тухум, сут, қимиз, уларнинг тарихи мисоллар асосида баён этилган.

Рисолада бешта жадвал келтирилган. Уларда болалар, эркаклар, аёллар кунига қанча гўшт истеъмол қилишлари мумкинлиги, киши баданидаги асосий моддалар миқдори, озиқ-овқат маҳсулотлари таркиби хусусида фикр юритилган.

Асар кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган.

З. ҒОИИБОВ,
доришунос.

ФУТБОЛ

ОЛДИНДА «НЕФТЯНИК»

Иккинчи лига, шарқий минтақада иштирок этаётган командалар навбатдаги тур учрашувларини ўтказдилар. Ўн бир матчда дарвозаларга 34 та тўп киритилди. Шулардан 20 таси майдон эгалари, 14 таси меҳмонлар ҳисобига ёзилди. Олти ўйин майдон эгаларининг ғалабаси билан тугади. Тўрт учрашувда меҳмонларнинг қўли баланд келди. Фақат бир ўйин дуранг бўлди.

Бу йилги мавсумда республикамиз вакилларидан Фарғонанинг «Нефтяник» ва Наманганнинг «Навбаҳор» командалари муваффақиятли қатнашмоқдалар. Улар шу кунга қадар ўтказган ўттиз учрашувнинг 17 тасида ғалаба қозондилар. Фарғоналиклар саккиз, наманганликлар эса етти матчда дуранг натижага эришдилар.

Ўтган турда «Нефтяник» Навоийда маҳаллий «Зарафшон» командасини 3:0 ҳисобида мағлубиятга учратгач, жамғармасидаги очколар сонини 42 тага етказиб, ўйинлар жадвалида карвонбошиликни қўлга киритди.

Наманганликлар ҳам галдаги ютуққа эришдилар. Улар ўз майдонларида Чимкентнинг «Мелиоратор» коллективини қабул қилиб, меҳмонлар дарвозасига жавобсиз тўртта тўп йўлладилар. Ҳозир «Навбаҳар» ҳисобида 41 очко бор.

Ўйинлар жадвалининг учинчи поғонасини «Океан» командаси эгаллаб турибди. Находкалик футболчилар ўтган турда Иркутскда маҳаллий «Звезда» билан очкони бўлишиб олдилар—0:0.

«Иртиш» (Омск) — «Амур» (Благовешченск) матчида дарвозаларга еттита тўп киритилди. Бунда омад меҳмонлар томонида бўлди. Улар 4:3 ҳисобида ғалаба қозониб, ўйинлар жадвалидаги мавқеини яхшилаб олдилар.

Шарқий минтақада қатнашаётган республикамиз командалари ўртасида «Зарафшон», «Сурхон» ва «Спартак» футболчилари мухлисларини қувонтира олишмаяпти. Пировардида улар жадвалнинг охирги поғоналарига тушиб қолишди. Андижоннинг «Спартак» командаси яна ўз майдонида мағлубиятга учради: улар Жиззахнинг «Сўғдиёна» коллективига 1:3 ҳисобида ютқаздилар. Термизнинг «Сурхон» командаси эса Фрунзеда «Олға»га имкониятни бой берди—2:4.

Бошқа учрашувлар натижаси: «Химик» (Жамбул)—«Вахш» (Қўрғонтепа) —2:0. «Шахтёр» (Қарағанда) — «Динамо» (Барнаул) — 0:1, «Қайсар» (Қизил Ўрда) — «Трактор» (Павлодар) —2:1, «Копет-Доғ» (Ашхобод) — «Автомобилист» (Қўқон) — 1:0, «Целинник» (Целиноград) — «Экибастузчи» (Экибастуз) — 3:0.

Ўйинлар жадвали

	Ў	Т	О
«Нефтяник»	30	47-19	42
«Навбаҳор»	30	48-26	41
«Океан»	29	45-22	41
«Мелиоратор»	31	56-31	39
«Амур»	28	35-21	37
«Олға»	29	50-32	36
«Химик»	30	37-27	36
«Трактор»	30	42-36	31
«Сўғдиёна»	31	30-38	31
«Экибастузчи»	30	35-41	30
«Звезда»	31	36-34	29
«Динамо»	30	32-43	28
«Қайсар»	31	21-31	28
«Вахш»	31	39-50	27
«Целинник»	30	24-29	27
«Автомобилист»	31	38-40	26
«Копет-Доғ»	30	45-38	26
«Иртиш»	31	38-45	26
«Шахтёр»	31	31-37	26
«Зарафшон»	30	30-44	24
«Сурхон»	30	24-49	22
«Спартак»	28	25-75	9

Жадвалдан кўриниб турибдики, минтақа ғолиблиги учун бир неча команда кураш олиб бораяпти. Улар орасида жумҳуриятимизнинг икки командаси борлиги қувончлидир. Умидвормизки, вакилларимиз қолган учрашувларни ҳам муваффақиятли ўтказиб, мухлислар ишончини оқлаш учун бор маҳоратларини намойиш этадилар.

Ф. ИСАЕВ,
И. НИЗОМОВ.

Ўқинг, қизиқ!

ЎН КУНДА

Тошкентда инглиз тилини ўрганиш курси роппа-роса ўн кун ишлади. Лекин курс тингловчилари инглиз тилида эркин гаплашишни ўрганиб олишлари учун ана шу муддат етарли бўлди.

Инглиз тилини тез ўрганишга СССР энергетика министрлиги раҳбар ходимлари малакасини ошириш Бутуниттифоқ институти психология кафедрасининг доценти А. С. Плесневич ишлаб чиққан методика ёрдам берди.

— Чет тилларни тез ўзлаштиришнинг фақат битта усули бор, — деб ҳисоблайди Альберт Станиславович. — Ҳар биримиз ана шу усулдан умримизда бир марта фойдаланганмиз. Яъни ёшлигимизда тилимиз чиқаётганда фойдаланганмиз. Эслаб кўринг, кичкинтой нима қилади! У қулоқ солади, дастлабки сўзларни айтади. Бу сўзларни ҳам бузиб талаффуз қилади, лекин одамлар уни тушуна бошлайдилар. Кичкинтой учун яхши омил бор — у гаплашишни хоҳлайди. Шунинг учун ҳам у талаффуз қиладиган сўзлар сони кундан-кунга кўпайиб боради. Бола аста-секин оғзаки нутқни эркин ўзлаштириб олади.

А. С. Плесневич ўз шогирдларини болаликда босиб ўтилган ана шу йўлни яна бир марта такрорлашга мажбур қилади. Курсда ўн кун ўқитиш давомида тингловчилар ётоқхонада ташқи дунёдан ажралган ҳолда яшайдилар. Машғулотлар эрта тонгда бошланиб, кечаси тугайди. Бу вақтда одамлар нима қилишади? Улар бир-бирларининг гапларини тинглашади ва гапиришади. Ҳар бир янги сўзни овоз чиқариб айтишади. Улар ўйнайдилар, қувноқ ҳазиллар, қўшиқлар, қизиқ воқеаларга жалб этиладилар. Шу тариқа тобора кўпроқ сўзларни ўзлаштириб оладилар. Аввалига нотаниш туюлган тил тез орада тушунарли бўла боради, инглиз тилини азалдан билгандек бўлиб қоласан киши.

Курсда она тилида бир оғиз ҳам гапирилмайди. Бу ерда ҳатто нонушта ва тушлик пайтида ҳам инглизча гапиришади.

— Бу усулни ишлаб чиқиш билан 1967 йилдан буён шуғулланяпман,— деб давом этади А. С. Плесневич.— Инглиз тилини билмайдиган одам учун бу тил ундан алоҳида, мустақил мавжуддек туюлади. Тингловчилар гуруҳида ана шу мустақил мавжуд бўлган тил «қўшилади»: инсонга чет тил «юқиб қолади», идроклашнинг оддий мантиқий каналларини четлаб ўтиб, тилни ўзлаштиради. Ўқув материали тингловчиларнинг руҳий-туйғу фаолияти орқали ўтади.

Афсуски, хоҳлаган кишиларнинг ҳаммаси инглиз тилини тез ўрганиш усулидан фойдалана олмайдилар. Жумҳуриятимизда чет тилларни тез ўрганишни хоҳловчилар кўп. Лекин манфаатдор идоралар бу усулга эътибор бермаётганликлари ҳайратга солади.

«Қизил китоб» саҳифаларида

КЎЗОЙНАКЛИ ИЛОН

Илон деганда ҳар қандай одам ҳам қўрқиб ёки сесканиб кетиши мумкин. Судралувчиларнинг бу тури тўғрисида қанчадан-қанча афсоналар тўқилган. Масалан, аждаҳолар тўғрисидаги ривоятларни бир эсланг. Халқ орасида илонларнинг сеҳрлаб, одам ақлини олиб қўйиши ҳақида миш-мишлар юради. Лекин уларнинг боши иккита бўлиши ҳақиқат. Бундай ҳоллар учраб туради. Улар бир неча йил яшайди. Шуниси қизиқарлики, ошқозони битта бўлишига қарамасдан икки бошли илонлар ўлжасини талашиб ейишади.

Эндиликда бизнинг ёввойи ҳайвонлар ҳақидаги тушунчаларимиз ўзгарди. Одамлар уларга эҳтиёткорлик билан муносабатда бўла бошладилар. Аммо илонлар билан алоқа ҳамон ўша, ўзгармай қолмоқда. Орамизда «Тушда кўрсанг ганж, ўнгда кўрсанг янч» иборасига амал қилиб, уларни бешафқат қирадиган кишилар ҳам бор. Ҳолбуки, улар илон заҳари қандай аҳамиятга эга эканлигини яхши биладилар. Қўрқинчли бу махлуқлар кемирувчиларга қирон келтириб, халқ хўжалигига фойда етказиши ҳам аён. Улар қонун йўли билан муҳофаза этилиши ҳам кўпчиликка маълум. Афсуски, баъзи кишилар бунга риоя қилмайдилар. Аслида эса илонларни ушлаш учун махсус ижозатнома берилади. Унда уларни қаерларда, қачон, қанча миқдорда тутиш мумкинлиги кўрсатилади.

Заҳарли илонларнинг ўн тури мамлакатимиз ҳудудида учрайди. Улардан бештаси Ўрта Осиёда яшайди. Асосан иккита турга: қора илонлар ва аспидларга мансуб. Биринчисига қора илонлар, қўлбор-илонлар, чархилонлар, бўш-илонлар киради.

Кўзойнакли илон эса иккинчи тур вакили. Унинг бир неча номи бор. Юқорида эслатилганидан ташқари қошиқбош ёки Ўрта Осиё капчаилони деб ҳам аталади. Ташқи кўриниши катта чипорилонга ўхшаб кетади. Кўз қорачиғининг айлана бўлишига қараб уни заҳарли эмас, деб ўйлаш мумкин. Дарҳақиқат, у кўзойнакли илонда ана шундай.

У судралувчи энг йирик заҳарли жонивор саналади. Узунлиги икки метргача етади.

Табиатда капчаилонни феъл-атворига қараб осон билиб олса бўлади. Безовталанганда танасининг бош қисмини баланд кўтариб, бўйнини икки томонга керади.

Ҳинд капчаилони бўйнида кўзойнакни эслатувчи расм бор. Ривоятларга кўра, у Будда панжаларининг изи эмиш. Бир куни у иссиқда чарчаб ухлаб қолади. Илон худони қуёш нуридан сақлаш мақсадида бўйнини керади. Будда бундан миннатдор бўлиб, унинг бўйнини силайди. Шундан кейин ҳинд кўзойнакли илони бўйнида худо панжаларининг изи қолган экан...

Юртимизда учрайдиган кўзойнакли илонларда бундай белги йўқ. Аммо феъл-атвори ўхшаш, заҳари ниҳоят даражада кучли. У инсон асаб системасига таъсир қилади. Нафас олишни қийинлаштиради, қон айланишини бузади. Чаққанда бошқа илонларникидек кучли оғриқ кўтарилмайди, ўша жой моматалоқ бўлиб кетмайди.

Африкада бўйни қора кўзойнакли илонлар учрайди. Улар заҳарини уч метргача масофага соча олади. Устига-устак буни ўн уч мартагача такрорлаши мумкин.

Кўзойнакли илон тасодифан чақиб олса, ҳаракат қилмаслик, ўраниб, чой ва кофе ичиш, спиртли ичимликни эса умуман оғизга олмаслик керак. Зардоб бўлмаган тақдирда илон чаққан кишини яқин медпунктга келтириш зарур. Москвалик мутахассис В. М. Макеевнинг ёзишича, ҳар бир киши шуни билиб олиши даркор: тиббий ёки бошқа ҳар қандай ёрдамсиз унинг тирик қолиши амри маҳол.

Кўзойнакли илон табиатда камдан-кам чақади. Бошини у ёқдан-бу ёққа силкитиш, вишиллаш, сохта ташланишлар қилиш йўли билан одамни хавфдан огоҳлантиради. Шунга қарамай ер юзида ҳар йили ярим миллионга яқин киши заҳарли илонлар чақишидан азоб чекади. Бу ҳодиса Австралия, Ҳиндистон, Жанубий Америкада айниқса кўп рўй беради. Негаки бу мамлакатларда заҳарли илонлар ниҳоятда кўп. Аммо ўлим энг оз даражага туширилган. Даволанишни нотўғри ташкил этган кишиларнинг 1—1,5 фоизи нобуд бўлади, холос. 1895 йилда Париждаги Пастер институтида олинган илон заҳрига қарши зардоб энг ишончли восита ҳисобланади. Уни оммавий ишлаб чиқаришда бразилиялик олим Виталь Бразиль Минейронинг хизмати катта.

Майда бутазорлар, ўпирилма ерлар кўзойнакли илоннинг севимли жойи ҳисобланади. Тоғли районларда эса дарёли воҳалар, даралардир. У сув ҳавзаларидан узоқ ерларда ҳам учрайди.

Маълумки, илонларнинг қулоғи йўқ. Шу боис товушни эшитишмайди. Аммо улар ниҳоятда сезувчан бўлишади. Тупроқ ҳолатига қараб, ҳатто қадамдан ҳар қандай шарпани сезишлари мумкин.

Уларда тилнинг аҳамияти катта. Илонлар тилларини тез-тез қимирлатиб, ҳаво ва ер юзасидаги бўй таратувчи нарсаларни илғай олади. Тил ва оғзида жойлашган алоҳида аъзо ёрдамида ўлжасини изидан топиб олишга, вазиятни баҳолашга, шерикларини излашга қодир.

Кўзойнакли илон юртимизда шимолда Нурота тоғларигача, ғарбда Уст-юртгача учрайди. Июль охиридан август бошигача қадар тухум қўяди. Ундан тахминан 70 кун ўтгач, йўл-йўл илон болалари чиқишади. Улар шу лаҳзадан бошлаб ўзларини ҳимоя қила олишади. Заҳари онасиникидан қолишмайди.

Илон оғуси олтиндек қимматлидир. Бир грамм қуруқ заҳар олиш учун ўнлаб илонни «соғиш» керак. Аммо энг йирик кимёдори ишлаб чиқариш заводини бир йил ашё билан таъминлаш учун унинг 100 грамми кифоя қилади.

Кўзойнакли илон заҳаридан кобротоксин дориси ишлаб чиқарилади. Оғудан тайёрланган дори-дармонлардан қон оқишини тўхтатишда, юрак мускулларининг тортишиб қолишида, бод, ҳатто шиш касалликларини даволашда фойдаланилади. Баъзи ҳолларда уларни бошқа воситалар билан алмаштириб бўлмайди.

Бу заҳарли жониворларни ушлаб, алоҳида илонхоналарда сақлайдилар. Бу ерларда уларнинг заҳари бир ойда бир марта олинади. Тошкент, Бодхиз, Фрунзе, Қорақол шаҳарларида шундай илонхоналар мавжуд.

Афсуски, кўнгилли илон тутувчилар ўртасида мўмай пул топиш ишқибозлари ҳали ҳам учраб турадики, улар заҳарли жониворларни ушлашга эҳтиётсизлик билан ёндашадилар. Оқибатда бундай кишилар тутган илонлар тезда нобуд бўлади.

Шуни унутмаслик кераккки, илон билан учрашув хавфли ёки қўрқинчли эмас. Юртимизда яшайдиган бирорта судралувчи одамни таъқиб қилмайди. У эҳтиётсиз ва қўрқоқ кишиларни чақиб олиши мумкин. Илонни ўлдириш ваҳшийликдир.

В. АНТОШКИН.

Муҳаррир ўринбосари
Н. ЁҚУБОВ.

Ойнаи жаҳонда

20 СЕНТЯБРЬ, ПАЙШАНБА

● ЎзТВ I

11.25 Кўрсатувлар тартиби.
11.30 Мусиқа. Халқ ижодиёти.
12.00 «Адиба Шарипова чалади». Фильм-концерт («Ўзбектелефильм»).
12.30 Ўзбек совет адабиёти. Ҳамид Олимжон.
13.00 ЎзТВ жавонидан. Одил Ёқубов. «Улуғбек хазинаси». Видеофильм. 4-қисм.

* * *

18.00 Кўрсатувлар тартиби.
18.05 Янгиликлар.
18.10 Ўқувчилар учун. «Мактаб манзаралари».
18.50 «Алифбо сабоқлари».
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50 «Ёзувчи ва замон». Тил ва таржима муаммолари ҳақида.
20.30 Москва. «Время».
21.00 Ҳинд куйларидан концерт.
21.30 «Ахборот».
21.50 «Елкан, шамол ва биз». Манзарали фильм.
22.00 «Ҳорманг, пахтакорлар!». Бадиий-мусиқий кўрсатув.
23.55 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

18.00 Кўрсатувлар тартиби.
18.05 «Париларнинг кузги инъоми». Бадиий фильм («Беларусьфильм»).
19.20 «Амалий давра суҳбати» (рус тилида).
20.05 «Эсдалик учун дастхат» (рус тилида).

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

20.30 Москва. «Время».
21.00 «Жаҳоноро» рақс конкурсига таклиф этади.
21.40 «Сирена».
22.00 «Ахбор».
22.15 «Характерлари тўғри келмади». Бадиий фильм (рус тилида).

● МТ I

6.00 «120 минут».
8.05 «Олтин сочли қиз». Мультфильм.
8.25 Футбол. Европа кубоклари.
10.55 Болалар соати (инглиз тили дарси билан).
11.55 Коллаж.
12.00 «Время».
12.30 Олам кинокамера кўзгусида. «Совет немислари: тарих ва ҳозирги давр». 1-қисм.

* * *

15.15 «Нисо». Уч серияли телевизион бадиий фильм. 2-серия.
16.20 «Мальта. Чорраҳадаги орол». Кинопрограмма.
17.05 Марина Капуро куйлайди.
17.30 Ҳаракат хавфсизлиги учун.
18.00 «Время».
18.30 «...16 ёшгача ва ундан катталар».
19.15 «Ер— она масканимиз». Телевизион фотоконкурс.
19.25 «Канизак Изаура». Кўп серияли телевизион бадиий фильм. 9-серия.
20.30 «Время».
21.00 Долзарб интервью.
21.10 Футбол. УЕФА кубоги. 1/32 финал. «Торпедо» (Москва) — ГАИС (Швеция); «Днепр» (Днепропетровск) — «Хартс» (Шотландия).
23.40 «ТСН».

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»— «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари — 33-44-43, 32-56-21, 33-16-27-, 32-54-41, Масъул котиб. — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими — 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими — 32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 33-54-33. 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими — 32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими — 32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Таржима бўлимлари — 32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

Д. 1265.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12